

Uppsala universitet
Institutionen för informatik och media
Enheten för medier och kommunikation
C-uppsats i Medie- och kommunikationsvetenskap, framlagd HT 2011

Från granskare till guide

– *om medborgarjournalistikens och deltagarkulturens påverkan på svenska journalisters professionella identitet*

Författare: Towe Bengtsson och Matilda Källén
Handledare: Amelie Hössjer

Abstract

Title: *From inspectors to guides: how citizen journalism and participatory culture affect the professional identity of Swedish journalists* (Swedish title: *Från granskare till guide: om medborgarjournalistikens och deltagarkulturens påverkan på svenska journalisters professionella identitet*).

Number of pages: 44 (48 including enclosures).

Authors: Towe Bengtsson and Matilda Källén.

Tutor: Amelie Hössjer.

Course: Media and Communication Studies C.

Period: Fall 2011.

University: Division of Media and Communication, Department of Informatics and Media, Uppsala University.

Purpose/Aim: The goal of this paper was to answer how citizen journalism and participatory journalism as well as an increasing range of information today have affected the professional identity and professional lives of journalists. In addition to this, study how journalists today respond to these changes.

Material/Method: The study is based on Deuze's theories about journalistic ideals, Jenkins' theories about convergence culture, and on theories about professionalization and de-professionalization based on Nygren, Wiik and Torstendahl's theories. The study is based on eight interviews with professional journalists, four employed journalists and four freelance journalists. The results are analysed based on a broad theoretical framework.

Main results: The results of this survey show that the role of the professional journalist is extremely complex, with a strong ideological basis that fundamentally influences the journalist's view of the profession and of him- or herself. The survey shows that the journalist role is changing and how important the identification as a journalist still is. Furthermore, the survey shows that the role is being redefined. The role consists of two levels, an ideological level and a more practical level. The survey shows how these two levels are in harmony, but also on a collision course, and how journalists seek to clarify their ideology to distinguish themselves from others, but also how they actually adapt the ideals on a more practical level.

In summary, despite a de-professionalization of the profession, the journalists keep the journalistic ideals very high, although they constantly redefine their role, as well as the ideals. They see their role as an aid to guide the readers, rather than a traditional journalist, although they still cling to a traditional perception of the ideal journalist.

Keywords: professional identity, journalism, participatory journalism, citizen journalism, participatory culture.

Sammanfattning

Målet med denna uppsats var att besvara huruvida svenska journalisters professionella identitet och yrkesutövande påverkas av medborgarjournalistik, deltagande journalistik och ett ökat informationsutbud, liksom att undersöka hur journalister i dag bemöter dessa förändringar.

Vi ville undersöka hur en yrkesroll uppfattas och påverkas av de yrkesutövande när rollen hotas av förändringar utifrån. Vi ville även addera en akademisk dimension till debatten om journalistrollen samt bygga vidare på den forskning som finns om journalister och deras roller idag. Vilket vi gjorde genom att genomföra en kvalitativ studie baserad på intervjuer där vi lät den enskilde journalisten komma till tals. Vi hoppades att genom att göra så, och genom att fokusera på journalistens uppfattning och inställning till de förändringar som sker i yrket, både bygga vidare på den forskning som redan finns, men också finna nya och intressanta infallsvinklar.

Studiens resultat analyserades med utgångspunkt i ett brett teoretiskt ramverk där det centrala är Deuze teorier om journalistiska värden, Jenkins teorier om konvergenskultur och deltagarkultur samt teorier om professionell identitet och professionalisering och de-professionalisering från bland andra Nygren, Wiik och Torstendahl. Studien är baserad på åtta kvalitativa samtalsintervjuer med yrkesverksamma journalister: fyra anställda dagstidningsjournalister och fyra frilansande journalister.

Resultatet visar hur ytterst komplex yrkesrollen journalist är. Det är en komplex roll med en mycket stark ideologisk grund som i stor utsträckning påverkar journalistens syn på och uppfattning om sig själv och sitt yrke. Undersökningen visar tydligt hur journalistrollen ständigt förändras och påverkas av förändringar som kommer med till exempel medborgarjournalistik, och hur identifikationen som journalist fortfarande är mycket viktig. Undersökningen visar på journalisternas skepsis, rädsla och förväntan inför nya medieformer och publikens förvandling från konsument till producent. I stor utsträckning kan det sägas att journalisterna är positiva till en ökad publikorientering där publiken erbjuds agera som producenter. Men det finns även en utbredd rädsla, inte för att rollen eller yrket skall hotas utan snarare för att läsarna skall bli förda bakom ljuset. Journalisterna värnar om sina läsare och är rädda för att medborgarjournalistiken inte följer de ideal, värden och etiska regler som journalisterna själva anser sig arbeta utifrån.

Undersökningen visar att det sker en omdefiniering av journalistrollen. Journalistrollen består av två nivåer, en ideologisk och en praktisk. Dessa två nivåer är i samklang, men också på kollisionskurs. Journalisterna eftersträvar och förtydligar ideologin för att särskilja sig från andra, men anpassar sig samtidigt till verklighetens förändringar genom att definiera om både rollen och idealen. I dag ser de sig själva som en hjälp vars uppgift är att guida allmänheten rätt i det stora informationsflödet; de strävar efter att alltid stå på läsarnas sida och vill alltid erbjuda hela historien.

Innehållsförteckning

1 INLEDNING	5
1.1 MÅL OCH FRÅGESTÄLLNING	5
1.2 SYFTE	6
1.3 DISPOSITION	8
2 DEBATTERANDE JOURNALISTER OCH DELTAGANDE MEDBORGARE	9
2.1 EN HOMOGEN YRKESKÅR	9
2.2 NU ÄR DET VÄL REVOLUTION PÅ GÅNG?	9
2.3 JOURNALISTROLL I UPPLÖSNING?	11
3 TEORETISKT RAMVERK	12
3.1 JOURNALISTEN OCH DEN PROFESSIONELLA IDENTITETEN.....	12
3.1.1 EN DE-PROFESSIONALISERING.....	12
3.1.2 MOTSTRIDIG PROFESSIONELL IDENTITET	12
3.2 NÄR KONSUMENTEN BLEV PRODUCENT	14
3.2.1 MEDBORGARJOURNALISTIK: ANARKI ELLER DEMOKRATI?	15
3.3 JOURNALISTEN OCH STRATEGIERN.....	17
3.3.1 PUBLIKORIENTERING OCH DELTAGANDE JOURNALISTIK.....	18
3.3.2 INFORMATIONSMÄKLARE OCH NOSTALGI: OMPRÖVAD JOURNALISTROLL	20
3.3.3 PERSONIFIERING: MOT JOURNALISTIKENS KÄNDISSKAP.....	21
4 METOD	22
4.1 MATERIAL, URVAL OCH AVGRÄNSNING.....	22
4.2 KVALITATIV FORSKNINGSINTERVJU SOM METOD.....	23
4.3 OPERATIONALISERING.....	23
4.4 METODKRITIK OCH GENERALISERBARHET	25
5 RESULTATREDOVISNING	26
5.1 KONSUMENTEN SOM PRODUCENT OCH EN FÖRÄNDRAD MEDIEVÄRLD	26
5.2 PUBLIKORIENTERING, INTERAKTION OCH PROFILERING	28
5.3 JOURNALISTENS PROFESSIONELLA IDENTITET OCH JOURNALISTISKA IDEAL.....	30
6 STABILITET OCH ANPASSNING	34
6.1 MISSTRO MOT MEDBORGARJOURNALISTER VISAR MISSTRO MOT LÄSARE	34
6.2 POSITIVA OCH NEGATIVA ASPEKTER AV MEDBORGARJOURNALISTIK	34
6.3 OFFENTLIGA OCH PRIVATA SFÄRER	35
6.4 TIPSTELEFON 2.0 – GÄRNA FEEDBACK, SVÅRARE ATT SAMARBETA.....	35
6.5 JOURNALISTEN STÅR ENSAM OCH I GRUPP.....	36
6.6 IDEOLOGI KONTRA PRAKTIK.....	37
7 SLUTSATS OCH DISKUSSION	39
7.1 JOURNALISTEN SOM SJÄLVUTNÄMND GUIDE.....	39
7.1.1 FÖRSLAG TILL VIDARE FORSKNING	40
LITTERATURFÖRTECKNING	41
BILAGA 1: INTERVJUGUIDE	45

1 Inledning

När medieanalytikern Anders Mildner skrev om journalistens upplösning i essän ”Den stora upplösningen: Vem är journalist när journalismen vittrar bort? Och varför?” i publikationen *Vad väntar runt hörnet?*¹ uppkom en debatt om journalistens plats och framtid. Journalistens professionella identitet och yrkets förändring i förhållande till ny teknik, Internet och dess möjligheter och hot har dryftats i många år, men sällan så intensivt som under 2011. Journalistens vara eller icke vara hamnade på dagordningen, representanter från såväl journalistkåren som forskningsfältet valde sida och frågan som ständigt återkom var: Vad är egentligen en journalist i dag?

De gap mellan uppfattningar som finns inom den svenska journalistkåren tydliggjordes, gap vars ursprung kräver undersökning. I ett växande och allt mer fragmenterat medielandskap där informationsutbudet ständigt expanderar, där de sociala medierna tar en allt större roll, där det offentliga rummet både vidgas och delas upp och där mediekonsumenter blir till medieproducenter är möjligheterna många och svåra att greppa.

Svenska mediefenomen som Ajour, en nystartad ”nyhetsajt, en blogg och en plats där vi skapar berättelser och gör journalistik tillsammans”² samt kampanjen #prataomdet, twitterfenomenet som tilldelades Stora Journalistpriset i kategorin Årets förnyare 2011³, följer alla en idé om möjligheter med medborgarjournalistik och deltagande journalistik, som gör kanterna kring den traditionella journalistens professionella identitet mer diffusa än någonsin förr. Journalistiken växte fram i en enkelriktad kommunikationsmiljö. Hur påverkas journalisten av att miljöerna i dag ser annorlunda ut? Internets möjligheter förändrar offentligheten, skapar nya arenor för publicering av information och skakar om relationen mellan journalisten och publiken i grunden. De som granskar blir plötsligt granskade. Journalistens publiceringsmonopol är till ända.

1.1 Mål och frågeställning

Målet med den här undersökningen är att kartlägga samt i viss mån förklara vilken roll journalisten, verksam i förändringens mitt, tar. Vi avser kartlägga de strategier som journalisten, som enskild aktör, utvecklar för att möta de förändringar som medborgarjournalistik och deltagande journalistik för med sig. Den centrala frågeställningen formuleras:

Hur påverkas yrkesverksamma journalisters professionella identitet och yrkesutövande av medborgarjournalistik, deltagande journalistik och ett ökat informationsutbud? Hur bemöter de förändringarna?

Vi ämnar beskriva, och i möjlig utsträckning förklara, hur påverkan och anpassning kommer till uttryck. Undersökningen utgår från en jämförelse mellan anställda journalister och frilansjournalister. Detta för att frilansjournalisten står närmare den skapande medborgaren då frilansjournalisten är fränkopplad en större

¹ Wadbring, Ingela, Mildner, Anders och Ruth, Arne, *Vad väntar runt hörnet?*, Stiftelsen institutet för

² Ajour, www.ajour.se, hämtad 2011-12-19.

³ Prata om det, www.prataomdet.se, hämtad 2011-12-19.

medieorganisation, vilket kan påverka organisationsidentitet och professionell identitet.

Med utgångspunkt i åtta samtalsintervjuer med journalister rörande ett antal teman kopplade till deltagarkultur, medborgarjournalistik och professionell identitet besvaras undersökningens frågeställning.

1.2 Syfte

Debatten om journalistikens kommande död är äldre än den första bloggen. Om det förr talades om att kommersialisering drev journalister till att bli mediemakare som övergav de journalistiska idealen⁴, talas det i dag om hur medborgarjournalistik gör den traditionella journalistiken och journalisten överflödiga.

Även bilden av journalistyrket har förändrats och att vara journalist har inneburit olika saker genom tiderna. Journalisterna har gått från att betraktas som murvlar med ont uppsåt⁵ till att betraktas som demokratiska grundpelare⁶ med monopol på publiceringsmöjligheter och förmåga att tillhandahålla information till allmänheten.⁷ Journalistkåren har präglats av homogen yrkestik och professionell identitet.⁸ På senare år, framförallt i samband med att ny teknik och medborgarjournalistik via sociala medier vunnit mark, har det enligt flera forskare, verksamma inom det journalistiska fältet, skett en slags de-professionalisering av journalistyrket. En sådan utveckling påverkar i förlängningen den professionella identiteten.⁹ Andra forskare hävdar att medan den professionella identiteten förblir intakt, måste dagens journalister bli mer flexibla och mindre självständiga.¹⁰ De måste precisera strategier för att bemöta förändringarna, till exempel genom att fokusera på publikorientering¹¹ och deltagande journalistik.¹²

Vi ämnar inte fördjupa oss i hur den förändring som har lett fram till dagens situation har sett ut, eller varför den har uppkommit, utan utgår i undersökningen från att publiken har tagit en mer deltagande roll. Vi vill snarare undersöka hur journalisten har påverkats av detta, samt hur journalisten har anpassat sig till förändringarna. Detta för att öppna upp för ytterligare diskussion om medborgarjournalistikens positiva och negativa konsekvenser och journalistens roll i dag.

⁴ Allern, Sigurd, "Journalistikken og livet etter døden", i von Krogh, Torbjörn (red.) *#journalistroll: bakgrund till – och debatt om – journalistrollens förändring*, Stiftelsen institutet för mediestudier, Stockholm 2011.

⁵ Nygren, Gunnar, *Yrke på glid – om journalistrollens de-professionalisering*, Stiftelsen institutet för mediestudier, Stockholm 2008.

⁶ Wiik, Jenny, *Journalism in transition – the professional identity of Swedish journalists*, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2010.

⁷ Bardoel, Jo och Deuze, Mark, "Network journalism: converging competences of media professionals and professionalism", i *Australian Journalism Review*, 23:2, 2001.

⁸ Wiik 2010.

⁹ Nygren 2008.

¹⁰ Wiik 2010.

¹¹ Andersson, Ulrika, *Journalister och deras publik*, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2008.

¹² Newton, Julianne H., "The guardian of the real: journalism in the time of the new mind", i Zelizer, Barbie (red.) *The changing faces of journalism – tabloidization, technology and truthiness*, Routledge, New York 2009.

I en diskurs där fokus ofta läggs på den forne mediekonsumentens förvandling till producent, vänder vi blicken mot journalistens situation och uppfattning. Det senaste årets debatt, som har rasat på sociala medier och sammanfattats i antologier¹³, om vem som egentligen har rätt att kalla sig journalist, är en av många anledningar till varför en sådan vinkel är aktuell. Vi adderar en välbehövlig akademisk dimension och en empirisk undersökning till debatten. Genom att fokusera på journalisternas professionella identitet, yrkesutövande och strategier i förhållande till medborgarjournalistik och deltagande journalistik, bidrar vi vidare till att fylla ett tomrum i forskningsfältet. Fokus har tidigare huvudsakligen legat på marknaden och politikens påverkan.¹⁴ Även jämförelsepunkterna anställda journalister kontra frilansande journalister öppnar upp för nya synsätt. Tidigare forskning har bland annat jämfört journalisters uppfattningar och professionella identitet över tid¹⁵ och ställt professionalitet i lokala, regionala och nationella sfärer mot varandra.¹⁶

Tidigare svensk forskning på ämnet har huvudsakligen utgått från enkätundersökningar. Främst från Göteborgs universitets fem gedigna journalistundersökningar, av vilka den första genomfördes 1989 och den senaste 2005.¹⁷ Nästkommande undersökning i Göteborgs universitets regi, *Journalist 2011*, kommer att publiceras under 2012. Den statistik som har används sedan 2005 är relativt inaktuell i dag. Få av de undersökningar som har gjorts om den svenska journalistkåren sedan millennieskiftet baseras på kvalitativa samtalsintervjuer, utan de utgår vanligen från antingen journalistundersökningarna eller från andra undersökningar av kvantitativ karaktär.¹⁸ Ett undantag värt att nämna är Gunnar Nygrens *Nyhetsfabriken*, en kvalitativ studie av redaktionella processer om hur svenska journalister arbetar på redaktioner.¹⁹ Ett kvalitativt angreppssätt i form av samtalsintervjuer torde kunna tillföra en ny och förhoppningsvis än mer djupgående dimension till problemet.

Att undersöka hur just svenska journalister påverkas och anpassar sig är intressant i ljuset av den starka tradition av tryckfrihet och offentlighetsprincip som länge har präglat svensk press. Liksom i ljuset av att svenska medborgare har en lång tradition av civilt deltagande och håller värdet av personligt uttryck högt.²⁰

I artikeln *Participatory journalism practice in the media and beyond* från 2008 berörs medborgarjournalistikens effekter på traditionella journalistiska ideal och forskningsläget sammanfattas med orden: "A new and relevant object of study is how

¹³ von Krogh, Torbjörn (red.) *#journalistroll: bakgrund till – och debatt om – journalistrollens förändring*, Stiftelsen institutet för mediastudier, Stockholm 2011.

¹⁴ Till exempel hos Wiik 2010.

¹⁵ Andersson 2008; Wiik 2010.

¹⁶ Ruusunoksa, Laura, "Rearticulating the journalism profession: public journalism and professional reflexivity", artikel presenterad på International Communication Association (ICA) Conference, Chicago, USA 2009-05-21.

¹⁷ Sammanfattad i: Asp, Kent (red.) *Den svenska journalistkåren*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2007.

¹⁸ Som C-uppsatsen *Jättekliv eller tidsfördriv – en studie i hur svenska journalister använder sociala medier som arbetsverktyg* (Hjort, Mira, Oskarsson, Signe och Szabó, Madelene, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2011).

¹⁹ Nygren, Gunnar, *Nyhetsfabriken: journalistiska yrkesroller i en förändrad medievärld*, Studentlitteratur, Lund 2008.

²⁰ Inglehart, Ronald och Welzel, Christian, *Modernization, cultural change, and democracy: the human development sequence*, Cambridge University Press, New York 2005.

journalists in the established, institutionalised media react in this situation”²¹. Artikeln avslutas med en uppmaning: “Interviews with journalists are needed to understand the rationales for the approaches being taken”²². Det är bland annat där vår undersökning kommer in.

1.3 Disposition

På detta inledande kapitel följer kapitel 2, *Debatterande journalister och deltagande medborgare*, som erbjuder en bakgrund och en översikt av hur den svenska journalistkår som står i centrum för undersökningen är uppbyggd, hur svenskar deltar och agerar medborgarjournalister på Internet samt hur den debatt om journalistrollen som följde på Anders Mildners uppmärksammade essä har sett ut.

Kapitel 3 utgörs av undersökningens teoretiska ramverk. Syftet med det teoretiska ramverket är att presentera teoretisk kunskap om ämnet, vilket skapar en bred och stabil grund för analys. De teorier som används i analysen av resultatet presenteras.

I kapitel 4 fördjupar vi oss i vår metodologiska utgångspunkt, presenterar och förklarar tillvägagångssätt och kategoriseringar, beskriver den kvalitativa forskningsintervjun och varför det är en lämplig metod för vår undersökning samt resonerar kring för- och nackdelar med metoden och kring resultatets generaliserbarhet.

I kapitel 5 – *Resultatredovisning* – presenteras resultatet från våra åtta intervjuer med fyra anställda journalister och fyra frilansjournalister, uppdelat i tre breda kategorier.

Analysen av resultatet återfinns i kapitel 6: *Stabilitet och anpassning*. Resultatet har analyserats med det teoretiska ramverket som utgångspunkt. Analysen presenteras i form av sex centrala avsnitt eller huvudspår som belyser resultatets koppling till teorier samt de mest relevanta aspekterna och slutsatserna som vi fått av resultatet.

Det sjunde och avslutande kapitlet fokuserar på våra slutsatser och på en mer personligt präglad slutdiskussion kring dessa, samt förslag till vidare forskning.

²¹ Domingo, David, Quandt, Thorsten, Heinonen, Ari, Paulussen, Steve, Singer, Jane och Vujnovic, Marina, “Participatory journalism practice in the media and beyond”, i *Journalism Practice*, 2:3, 2008, s. 327.

²² Domingo m.fl. 2008, s. 340.

2 Debatterande journalister och deltagande medborgare

2.1 En homogen yrkeskår

Den svenska journalistkåren, baserat på medlemmar i Svenska Journalistförbundet i december 2010, består av 17 500 journalister²³, av vilka cirka 15 000 är yrkesverksamma.²⁴ Av dessa är cirka 10 % frilansande journalister. Journalistförbundet är näst intill jämställt med 49,9 % kvinnor och 50,1 % män. Det finns dock en övervikt av kvinnor bland de medlemmar som är studerande, vilket kan vara ett tecken på att yrket som en gång varit mansdominerat nu förändras. Över tid har också antalet medlemmar i Svenska Journalistförbundet stadigt minskat.²⁵

Journalisternas sociala bakgrund beskrivs i boken *Den svenska journalistkåren*. Där framgår det att majoriteten av journalisterna har en bakgrund i medelklassen eller i en akademisk/högre tjänstemannafamilj. Endast en tredjedel av journalisterna uppgav att de kom från en arbetarfamilj. Undersökningen visar också att majoriteten av journalisterna är uppvuxna i svenska städer, företrädesvis Stockholm, Göteborg och Malmö, och att totalt 95 % av dem är födda i Sverige.²⁶

Sammanfattningsvis visar denna undersökning att journalistkåren inte skiljer sig nämnvärt från allmänheten vad gäller kön och ålder. Vad gäller klassbakgrund och etnisk bakgrund finns dock stora skillnader gentemot den svenska befolkningen.²⁷

Undersökningen visar också på journalisters ideologiska inställning. Majoriteten av journalistkåren står mer till vänster än till höger på en ideologisk skala.²⁸

Ungefär två tredjedelar av yrkeskåren har någon form av journalistutbildning. Ungefär hälften av dessa och drygt en tredjedel av kåren har en examen från någon av de traditionella journalisthögskolorna i Göteborg, Stockholm och Sundsvall.²⁹

Boken och undersökningen fastställer att journalistkåren är en socialt homogen yrkesgrupp.³⁰

2.2 Nu är det väl revolution på gång?

Då nya tekniker utvecklas och omdanas, förändras även allmänhetens mediekonsumtion. Genom ny teknik och ökad Internetutbredning har allmänheten i dag ständig tillgång till nyheter och information, vilket också påverkar allmänhetens efterfrågan. Även medieproducenternas arbete och roll förändras i och med detta.

²³ Svenska Journalistförbundet, *Verksamhetsberättelse*, 2010, www.sjf.se, hämtad 2011-12-22.

²⁴ Edström, Maria, "Journalisternas arbete och utbildning – omstrukturering på gång", i Asp, Kent (red.) *Den svenska journalistkåren*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2007.

²⁵ Svenska Journalistförbundet, *Verksamhetsberättelse*, 2010, www.sjf.se, hämtad 2011-12-22.

²⁶ Djerf-Pierre, Monika, "Journalisternas sociala bakgrund" i Asp, Kent (red.) *Den svenska journalistkåren*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2007.

²⁷ Ibid.

²⁸ Asp, Kent, "Åsikter och ideologier", i Asp, Kent (red.) *Den svenska journalistkåren*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2007.

²⁹ Asp, Kent, "En profession på gott och ont", i Asp, Kent (red.) *Den svenska journalistkåren*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2007.

³⁰ Ibid.

Journalister har inte längre exklusiv tillgång till källor och offentlighet genom sina medier. Nätanvändare kan själva söka fakta och uppsöka källor samt publicera på mediasajter eller i egna bloggar. Medieinnehållet har utvecklats till att bli mer av en pågående dialog mellan journalisterna och publiken; publiken som i dag har möjlighet att vara både konsument och producent.³¹

De gamla medieformerna påverkas av de nya konvergerade medierna och fortsätter att utvecklas och anpassa sig till nya situationer. Medieformerna förändras och glider samman, vilket leder till att hela det mänskliga kommunikativa systemet förändras. De digitala kommunikationsformerna rymmer många olika uttryck för kommunikation. Denna konvergens mellan medieformer påverkar mediasystemet, där både gamla och nya medier måste samexistera och samverka, då både utbud och konsumtion divergerar och ersätter de gamla massmedierna med medier som blir allt mer specialiserade och interaktiva. Medierna blir allt mer personifierade och personligt anpassade, för att möta allmänhetens efterfrågan.³²

Det har skett en kultur- och informationsrevolution i och med en ökad Internettillgänglighet hos allmänheten. I dag har 85 % av Sveriges befolkning tillgång till bredband i hemmet.³³ År 2003 var endast 25 % av befolkningen dagliga användare av Internet. Den siffran är i dag 69 %. Utöver den stora utbredningen av tillgång till Internet och bredband har också användandet av sociala medier ökat kraftigt. I dag besöker mer än hälften av befolkningen ett socialt nätverk.³⁴ Sociala medier definieras enligt Boyd och Ellisons välanvända definition på begreppet sociala nätverkssidor, som sidor som låter individer skapa en offentlig eller semioffentlig profil, se listor över hur andra användare är kopplade till varandra samt ta del av och korsa dessa listor.³⁵

Även den mobila Internetanvändningen ökar kraftigt. Det senaste året har svenskarnas användning av mobilt Internet fördubblats. Både antalet användare samt tiden för användning har ökat. Sammanfattningsvis kan det sägas att Sveriges befolkning i dag använder Internet mer och under längre tid än någonsin tidigare. De vanligaste aktiviteterna på Internet är att söka information med hjälp av Google, använda e-post samt söka nyheter.³⁶ Att så många använder sig av Internet för att eftersöka nyheter är något som kommer att påverka journalistiken.³⁷

I en undersökning gjord vid Göteborgs universitet 2011 uppger 91 % av de svarande journalisterna att de använder sociala medier som ett arbetsverktyg. De uppger även att de främst använder dessa medier för att göra research och hitta intervjupersoner.³⁸

³¹ Hvitfelt, Håkan och Nygren, Gunnar, "Konvergens, divergens och mediebegrepp i upplösning", i Hvitfelt, Håkan och Nygren, Gunnar (red.) *På väg mot medievärlden 2020: journalistik, teknik, marknad*, Studentlitteratur, Lund 2008.

³² Ibid.

³³ Findahl, Olle, *Svenskarna och Internet 2011*, Stiftelsen för Internetinfrastruktur, Ödeshög 2011.

³⁴ Ibid.

³⁵ Boyd, Dana M. och Ellison, Nicole, "Social network sites: definition, history, and scholarship", i *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13:1, 2008.

³⁶ Findahl 2011.

³⁷ Hvitfelt och Nygren 2008.

³⁸ Hjort m.fl. 2011.

2.3 Journalistroll i upplösning?

Under 2011 har en närmast konstant diskussion rörande journalister och journalistrollen pågått. Diskussionen startade främst i och med en essä som Stiftelsen institutet för mediastudier, Sim(o), publicerade i november 2010. I samband med publiceringen av essän bjöd man även in till ett seminarium med rubriken ”Vem är journalist – och varför? Ett seminarium om journalistrollens upplösning”. I och med detta seminarium, med ett hundratal deltagare, startade diskussionen på bred front.³⁹

Diskussionen har på olika sätt lyft upp journalister och andras syn på identiteten som journalist, förändringar i journalistyrket och mediavärlden samt hur och om journalisten och journalistiken behöver förändras. Diskussionen har delat upp journalistkåren i två läger. Å ena sidan de som ser sociala medier som ytterligare en kommunikationskanal för dialog med läsarna. Å andra sidan de journalister som tycker sig se ett nytt sätt att bygga en samhällsbild; ett nytt och oidentifierat sätt.⁴⁰ I och med diskussionens ifrågasättande av den traditionella journalisten har känslor blossat upp och diskussionen har skapat irritation inom yrkeskåren, från båda håll.

En annan händelse som gav liv till diskussionen var när kommunchefen i Katrineholm valde att publicera de frågor som han hade fått från tidningen *Katrineholms Kuriren* på sin blogg i stället för att besvara dem direkt. Därefter publicerade han sina svar på bloggen, vilket resulterade i att tidningen och journalisterna på *Katrineholms Kuriren* blev irriterade och anklagade kommunchefen för att försvåra tidningens granskning.⁴¹

Ytterligare händelser som är värda att nämna är uppstartandet av nyhetssajten Ajour, en blogg som drivs av åtta skribenter och journalister som menar att ”Ajour är en nyhetssajt, en blogg och en plats där vi skapar berättelser och gör journalistik tillsammans”⁴² samt ”Ajour är politiskt och religiöst obunden, även om enskilda skribenter självklart kan ha personliga lojaliteter, vilka vi försöker vara öppna med då de har betydelse för vad vi skriver. Vi låter oss inte köpas eller påverkas ...”⁴³. Att några journalister gick samman för att starta en blogg med nyheter som baseras på de enskilda journalisternas åsikter och intressen skakade om debatten i grundvalarna.

När sedan #prataomdet fick Stora Journalistpriset som Årets förnyare 2011⁴⁴ blossade debatten upp igen. #prataomdet började på Twitter som en uppmaning om att börja prata om gråzoner gällande sexuella företeelser; en uppmaning som snabbt spreds på Twitter och ut till traditionell media. Att en sådan aktivitet, som i och för sig skapades av två journalister, men som enligt ett traditionellt synsätt inte är journalistik, vann en av Stora Journalistprisets kategorier resulterade i ett flertal krönikor och blogginlägg.

Debatten har levt vidare på plattformar och forum så som olika typer av sociala medier, där ämnestaggen #journalistroll på Twitter och gruppen Journalistbubblan på Facebook varit centrala. Diskussionerna har baserats på olika tyckares blogginlägg och kommenterats genom fler. Ibland har debatten tagits upp i tidningar och annan traditionell media. I och med debattens öppenhet på sociala medier har även publiken kunnat vara med och tycka och diskutera på ett sätt som tidigare varit omöjligt.

³⁹ von Krogh 2011.

⁴⁰ Ibid.

⁴¹ Ibid.

⁴² Ajour, www.ajour.se, hämtad 2011-12-30.

⁴³ Ibid.

⁴⁴ Stora Journalistpriset, www.storajournalistpriset.se, hämtad 2011-12-30.

3 Teoretiskt ramverk

3.1 Journalisten och den professionella identiteten

3.1.1 En de-professionalisering

Under större delen av 1900-talet präglades journalistyrket av en professionalisering. Svenska Journalistföreningen bildades 1901 och därefter växte såväl yrkets legitimitet som dess status.⁴⁵ Föreningens tillblivelse var en förlängning av en utveckling där de svenska journalisterna ville särskilja sig från bland annat så kallade ”notisjägare” och stärka sin legitimitet. Att bli journalist handlade länge om något annat än utbildning; så sent som 1977 inleddes en universitetsutbildning med universiteten.⁴⁶

Den amerikanska professionsforskningen tittar på ett antal kriterier för att avgöra ifall en verksamhet är att betrakta som en profession eller inte. De som utövar skall ha kunskapsmonopol, för att kunna särskilja sig från andra; makt över sitt arbete, särskild etik och intern granskning samt särskilda yrkesorganisationer.⁴⁷ Professioner ser dock olika ut och sådan tyst kunskap som växer fram inom en organisation kan vara lika viktig för utövande som formell utbildning.⁴⁸ Vad gäller journalistyrket har vissa hävdade att det är en semi-profession då det uppfyller vissa men inte alla kriterier. Den särskilda etik som präglar journalistyrket är frivillig och ingen utbildning krävs. Kunskapsmonopolet har likväl varit starkt⁴⁹ – fram till nyligen. Med tanke på att gränsen mellan konsument och producent har suddats ut och med tanke på allas möjlighet att publicera information på Internet, undergrävs detta kunskapsmonopol.⁵⁰ Därför, hävdar Nygren, genomgår journalistyrket en de-professionalisering. Denna påverkar i förlängningen yrkesrollen och den professionella identiteten på flera nivåer. Yrkesrollen formas av det dagliga arbetet, av arbetets rutiner och normer samt av etik och värderingar.⁵¹

I dag kan vem som helst publicera information på Internet, vilket underminerar journalistiken som profession, enligt de sociologiska kriterier som vi sett ovan, och journalisten som professionell.⁵²

3.1.2 Motstridig professionell identitet

Journalistik kan betraktas som en ideologi⁵³ eller som en verksamhet.⁵⁴ I undersökningen betraktas journalistiken och de karaktärsdrag, värden och ideal som

⁴⁵ Petersson, Birgit, *Från journalist till murvel – journalistyrkets professionalisering från 1900 till 1960-talet*, Nordicom, Göteborg 2006.

⁴⁶ Gardeström, Elin, *Att fostra journalister*, Daidalos, Göteborg 2011.

⁴⁷ Torstendahl, Rolf, ”Professionalisering, stat och kunskapsbas. Förutsättningar för en teoribildning”, i Selander, Staffan (red.) *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap – professionaliseringens sociala grund*, Studentlitteratur, Lund 1989.

⁴⁸ Brante, Thomas, ”Professioners identitet och samhällsliga villkor”, i Selander, Staffan (red.) *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap – professionaliseringens sociala grund*, Studentlitteratur, Lund 1989.

⁴⁹ Nygren 2008.

⁵⁰ Singer, Jane, ”Who are these guys? The online challenge to the notion of journalistic professionalism”, i *Journalism*, 4:139, 2003.

⁵¹ Nygren 2008.

⁵² Jfr. Torstendahl 1989.

⁵³ Deuze, Mark, ”What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered”, i *Journalism*, 6:442, 2005.

kringgärdar den professionella identiteten huvudsakligen som ideologiska. Vi fokuserar på såväl den normativa som den upplevda (eller, för att använda Ruusunoksa's terminologi: den diskursiva⁵⁵) professionalismen. Detta för att de båda synsätten bidrar till att skapa en bild av den professionella identiteten. I den professionella identiteten ingår den självbild som journalisterna bygger upp för att definiera sig som professionella.⁵⁶

Wiik definierar professionell identitet som: ”en social identitet beroende av yrkestillhörighet och medförande ett antal yrkesideal i olika kombinationer”⁵⁷. Den professionella identiteten konstrueras, är flexibel⁵⁸ och kan liknas vid ett självporträtt.⁵⁹ Journalisters professionella identitet påverkas av såväl organisationsidentitet som yrkets universella identitet. Den etik som kommer med identiteten har skapats av journalisterna själva, och de ideal som yrket för med sig tycks inte sällan stå i kontrast med verkligheten.⁶⁰

Journalistens professionella identitet påverkas av att professionen är en semi-profession. En semi-profession åtnjuter legitimitet så länge den åtnjuter status. Om statusen falnar, vilket den riskerar göra i och med de-professionalisering och kunskapsmonopolets försvinnande, hotas den legitimitet som är avgörande för gruppens självbild. Trots denna aktuella turbulens blir den svenska journalistkåren, enligt Wiiks studie som baseras på en jämförelse över tid, allt mer homogen när det kommer till uppfattningen om yrkesideal. Wiik konstaterar att den professionella identiteten har stärkts, samtidigt som en de-professionalisering av yrket har skett.⁶¹

Enligt Wiiks studie reagerar de svenska journalisterna på förändringarna och de-professionaliseringen genom att ”sluta sig samman på en ideologisk nivå”⁶² och i stor utsträckning vända sig till traditionella ideal, så som att granska och förklara.⁶³ Det tycks stämma överens med tidigare forskning som visat att ökad konkurrens driver på strävan efter yrkesmonopol.⁶⁴ Även Singer spår att journalister lutar sig mot ideal och normer i större utsträckning när deras roll utmanas.⁶⁵

I en finsk studie om den finska journalistkåren återkommer liknande teman: journalisterna särskiljer sig från andra genom att kalla sig professionella – ett abstrakt begrepp – och genom att vända sig till universella och ideologiska ideal, snarare än till sådana som skapas inom en specifik organisation.⁶⁶

⁵⁴ von Krogh, Torbjörn (red.) *Journalistisk kvalitet?*, Stiftelsen institutet för mediestudier, Stockholm 2010.

⁵⁵ Ruusunoksa 2009.

⁵⁶ Ibid.

⁵⁷ Wiik 2010, s. 204.

⁵⁸ Wiik 2010.

⁵⁹ Heinonen, Ari, *Journalism in the age of the net: changing society, changing profession*, University of Tampere, Tampere 1999.

⁶⁰ Wiik 2010.

⁶¹ Ibid.

⁶² Wiik 2010, s. 201.

⁶³ Wiik 2010.

⁶⁴ Brante 1989.

⁶⁵ Singer, Jane, "Contested autonomy", i *Journalism Studies*, 8:1, 2007.

⁶⁶ Ruusunoksa 2009.

Deuze menar att journalisters professionella identitet cementeras av en yrkesideologi som han kallar för journalism. Ideologi betraktas som en intellektuell process som sträcker sig över tid, i vilken summan av värderingarna och idéerna hos en särskild grupp skapas. Det betraktas också som en process som stänger ute andra idéer. Journalistik som ideologi innebär en samling värden, strategier och formella koder som överlag delas av gruppens medlemmar. Den journalistiska ideologin är dominant och har beskrivits som en ”strategisk ritual” med syfte att skapa rum åt journalisten i professionen. Journalister hänvisar särskilt till dessa ideologiska värden när de utsätts för kritik.⁶⁷ De har även en tendens att identifiera sig med sitt yrke snarare än med organisationen eller företaget som de arbetar för.⁶⁸ Det som karaktäriserar ideologin är ett antal diskursivt konstruerade idealtypiska värden:

- 1) Public service – stå på medborgarnas sida, rapportera och skriva åt dem
- 2) Objektivitet, trovärdighet
- 3) Självständighet, oberoende – gentemot såväl organisation som marknad och publik
- 4) Omedelbarhet – en känsla för snabbhet och för vad som är aktuellt
- 5) Etik – en känsla för vad som är rätt och riktigt när det kommer till journalistik

Genom att ständigt integrera och återkoppla till dessa värden återupptäcker journalistiken sig själv om och om igen och kan även bygga en mur mot förändring.⁶⁹ Journalistens bemötande strategier fördjupas i kapitel 3.3.

3.2 När konsumenten blev producent

Att journalistiken är av stor betydelse för den svenska demokratin har länge varit en självklarhet, inte minst inom journalistkåren.⁷⁰ Den svenska journalistkårens ideologi har präglats av ett starkt public service-ideal.⁷¹ I och med att ny teknik och datorisering har skapat nya arbetspraktiker och möjligheter har journalistens monopol på publiceringsmöjligheter försvunnit.⁷² De etablerade medierna har inte längre ensamrätt på tillhandahållandet av information i samhället.⁷³ I dag kan i princip vem som helst agera likt en journalist genom att publicera material och information från gräsrotsnivå på Internet.

Förändringen som har skett kan kopplas till Jenkins begrepp konvergenskultur. När Internetboomen var som störst talades det om ”the digital revolution paradigm”. Entusiastiska forskare konstaterade att de traditionella medierna snart hade spelat ut sin roll. Detta paradigm håller på att bytas ut mot ”the convergence paradigm”. De så kallat nya medierna sopar inte alls de gamla från banan menar Jenkins, utan det sker snarare en slags konvergerande process. De nya och gamla medierna går in i varandra och anpassar sig till varandra, medieinnehåll färdas mellan olika medieplattformar som tidigare betraktats som separata och mediepubliken rör sig aktivt och flexibelt

⁶⁷ Deuze 2005.

⁶⁸ Russo, T. C., ”Organizational and professional identification: a case of newspaper journalists”, i *Management Quarterly*, 12:1, 1998.

⁶⁹ Deuze 2005.

⁷⁰ Wiik 2010.

⁷¹ Ibid.; jfr. Deuze 2005.

⁷² Wiik 2010.

⁷³ Olsson, Anders R., Ilshammar, Lars och Karlsson, Michael, *Journalistik, nätet och maktens ordningar*, Stiftelsen institutet för mediestudier, Stockholm 2007.

mellan plattformarna och deltar själva i skapandeprocessen, för att finna den underhållning eller information som de för tillfället söker.⁷⁴

När mediekonvergensen kopplas till journalistik kan två trender urskiljas: gränserna mellan olika medieorganisationer och medieformer blir allt mer diffusa, samtidigt som gränserna mellan medieproducenter och mediekonsumenter suddas ut.⁷⁵

3.2.1 Medborgarjournalistik: anarki eller demokrati?

Ny teknik har gett medborgarna de verktyg som krävs för att de själva skall kunna distribuera information till en stor mängd människor. Om medborgare tidigare distribuerade information via egenpublicerade tidskrifter, har Internet öppnat upp för en rad olika praktiker som har potential att nå en mycket stor publik. Forum, bloggar och publiceringsverktyg som till exempel Wikipedia, där användarna själva bidrar med kunskap, är alla verktyg som i princip vem som helst kan använda för att distribuera information med hjälp av till exempel text, bild och grafik.⁷⁶ En term som har kommit att användas för att beskriva dessa nya möjligheter och praktiker är medborgarjournalistik.

Medborgarjournalistik har definierats som: ”The act of a citizen, or group of citizens, playing an active role in the process of collecting, reporting, analyzing and disseminating news and information”⁷⁷. Medborgarjournalistiken skiljer sig särskilt från den traditionella journalistiken när det kommer till filtreringen av informationen. Om traditionell media struktureras efter logiken ”filtrera, sedan publicera”, fungerar nätverken på Internet omvänt: ”publicera, sedan filtrera”. I traditionell media sker filtreringen inom organisationen, på Internet sker den av användarna själva.⁷⁸

Medborgarjournalistiken bygger på en tanke om att information och nyheter kan skapas ”bottom-up”, det vill säga från gräsrotterna, från medborgarna, i stället för ”top-down”.⁷⁹ Kritik som ofta förs fram mot så kallade medborgarjournalister, exempelvis bloggare, är att de inte ägnar sig åt journalistik. Kritiker menar att den information som förs fram på Internet består av subjektivitet och osakliga åsikter utan expertis, eftersom medborgarjournalistens främsta strävan är att vara intressant och få sin egen åsikt hörd. Medborgarjournalister håller sig alltså inte till journalistiska värden.⁸⁰

Förespråkare för medborgarjournalistik hävdar att den journalistiska träning som många anser borde vara ett krav för att man skall få distribuera information till massan inte är nödvändig på Internet. Detta för att Internet, med sina många användare, fungerar som en redaktör i sig själv – fast i efterhand, och inte på förhand som i den traditionella journalistiken. Det leder till att medborgarjournalistiken kan

⁷⁴ Jenkins, Henry, *Convergence culture: where old and new media collide*, New York University Press, New York 2006.

⁷⁵ Deuze, Mark, ”The professional identity of journalists in the context of convergence culture”, i *Observatorio Journal*, no. 7, 2008.

⁷⁶ Bowman, Shayne och Willis, Chris, *We media: how audiences are shaping the future of news and information*, American Press Institute, Reston 2003.

⁷⁷ Bowman och Willis 2003, s. 9.

⁷⁸ Bowman och Willis 2003.

⁷⁹ Ibid.

⁸⁰ Papandrea, Mary-Rose, ”Citizen journalism and the reporter’s privilege”, i *Boston College Law School Faculty Papers*, no. 167, 2007.

uppfattas som mer demokratisk än den traditionella journalistiken, eftersom informationen på Internet inte censureras utan kan granskas av alla.⁸¹

Trovärdigheten och tilliten till en medborgarjournalist kan även stärkas av de medborgarjournalistiska plattformarnas egenskaper. Snabbheten, möjligheten att länka vidare, intimiteten på en blogg samt känslan av samhörighet i ett diskussionsforum är exempel på faktorer som bidrar.⁸² Därtill kommer möjligheten att sprida information om särintressen och kontroversiella ämnen, att bistå med alternativa informationskällor och ett alternativt dagordningssättande⁸³, att ifrågasätta makten och det som tidigare betraktades som sanningen⁸⁴, samt möjligheten att mobilisera sig och delta i politiken på ett mer direkt sätt.⁸⁵ Kunskapen i samhället kan dessutom öka överlag. Det senare kan kopplas till begreppet kollektiv intelligens, som härrör från en tanke om att ingen kan allt men alla kan något. Nätverkssamhällets unika möjlighet att koppla samman människor med olika åsikter, erfarenheter och kunskaper kan bidra till ökad kollektiv intelligens.⁸⁶

Det finns en idé om att medborgarjournalistiska forum som till exempel bloggar är redskap som leder till en fördjupad demokrati. Dels på ett representativt plan, eftersom medborgare via till exempel sociala medier kan samtala med folkvalda, men även på ett mer direktdemokratiskt plan, där medborgarna själva sätter den politiska dagordningen. Det offentliga rummet har expanderat, mycket på grund av digitaliseringen, och gränsen mellan offentligt och privat har förskjutits. Det har skapat en ”halvoffentlighet” där sådana spelregler som präglar traditionell media inte gäller. Samtidigt som denna förskjutning kan uppfattas som problematisk, kan det också handla om en förlängning av den samhällseliga trend som låter allt fler människor och grupper komma ur det privata, in i det offentliga.⁸⁷

Det kan argumenteras för att medborgarjournalistik fördjupar demokratin, eftersom den breddar det offentliga rummet och samtalet. Samtidigt kan det argumenteras för att det också har skett en fragmentering av (den globala) publiken. De gemensamma arenorna blir mindre i takt med att antalet kanaler ökar⁸⁸ och skillnaderna mellan de länder som har tillgång till Internet och de som inte har det blir allt mer påtagliga.⁸⁹ Även utvecklingen med till exempel medborgarjournalistiska forum för särintressen och specifika åsikter kan leda till en exkluderande uppdelning och isolering av grupper.⁹⁰ Vilket sedermera kan leda till att det tilltänka offentliga rummet delas upp i flera separata.⁹¹ Den ökade öppenheten och medborgarjournalistikens logik ”publicera, sedan filtrera” leder även till att hat, rasism, sexism och så vidare får större utrymme. Vissa forskare anser att den utvecklingen är argument nog för att den

⁸¹ Bowman och Willis 2003.

⁸² Bowman och Willis 2003.

⁸³ Domingo m.fl. 2008; Olsson m.fl. 2007.

⁸⁴ Olsson m.fl. 2007.

⁸⁵ Hvitfelt och Nygren 2008.

⁸⁶ Lévy, Pierre, *Collective intelligence: mankind's emerging world in cyberspace*, Plenum trade, New York 1997.

⁸⁷ Olsson m.fl. 2007.

⁸⁸ Ibid.

⁸⁹ Hvitfelt och Nygren 2008.

⁹⁰ Kushin, Matthew J. och Kitchener, Kelin, ”Getting political on social networks”, i *First Monday*, 14:11, 2009.

⁹¹ Olsson m.fl. 2007.

traditionella journalistiken, uppbyggd kring redaktörer och granskning på förhand med en särskild etik, är värd att försvara.⁹²

Möjligheten att agera som medborgarjournalist växer. Det måste den traditionella journalistiken och journalisten förhålla sig till. Kunskapsmonopolet har luckrats upp och skapat en profession utan stabil grund.⁹³ Publiken har blivit nomader⁹⁴ och röster på Internet skapar tillit, trots att det där saknas goda möjligheter till insyn och ansvarsutkrävande.⁹⁵ Trots en stark yrkesroll är även journalister medborgare, som själva använder sociala medier och forum för medborgarjournalistik i stor utsträckning.⁹⁶ Den allt mer diffusa gränsen mellan offentligt och privat påverkar journalisten. Det ställs krav på denne att upprätthålla en intim relation med läsarna, samtidigt som frågan om journalisten rent av har blivit överflödigt i dagens samhälle aktualiseras.

Singer sammanfattar den förändrade relationen mellan konsumenterna och producenterna: ”While journalism as a profession claims the autonomy to seek and report truth in its own way and to hold itself accountable for the results, bloggers challenge that claim”⁹⁷. Hon menar att de som har granskat makten åt folket, det vill säga journalisterna, nu blir granskande av de som de i grund och botten arbetar för, det vill säga folket. Det är inte längre endast journalistkåren som granskar journalistiken, utan även medborgarna. Det skapar både större möjligheter till ansvarsutkrävande, och en journalistroll i behov av omprövning.⁹⁸

Newton menar att i stället för att känna sig hotade av så kallade amatörer och icke-journalister med en önskan att delta så bör journalistiken utnyttja utvecklingen.⁹⁹ Snarare än att fråga sig om amatörerna i själva verket har mer kunskap än de så kallat professionella, bör man fråga sig hur de kan bidra till journalistiken.¹⁰⁰ Frågan är, enligt Dahlgren, hur journalistiken kan återuppfinna sig själv.¹⁰¹ ”Everyone will survive if everyone works together”¹⁰², skriver Jenkins i *Convergence culture*.

3.3 Journalisten och strategierna

Det råder något delade meningar om hur journalistiken bör och kommer att hantera den mediala förändring som har skett, med en fragmenterad publik och otaliga samexisterande publiceringsmöjligheter och informationskällor. Bird ser två alternativ: antingen kan den traditionella journalistiken hålla fast vid en traditionell uppfattning om objektivitet¹⁰³ och fortsätta kämpa för sin överlevnad, eller så kan den

⁹² Allern 2011.

⁹³ Singer 2003.

⁹⁴ Dahlgren, Peter, ”The troubling evolution of journalists”, i Zelizer, Barbie (red.) *The changing faces of journalism – tabloidization, technology and truthiness*, Routledge, New York 2009.

⁹⁵ Bowman och Willis 2003.

⁹⁶ Hjort m.fl. 2011; Bowman och Willis 2003.

⁹⁷ Singer 2007, s. 89.

⁹⁸ Singer 2007.

⁹⁹ Newton 2009.

¹⁰⁰ Andén, Axel, ”Om amatörer”, i von Krogh, Torbjörn (red.) *Journalistisk kvalitet?*, Stiftelsen institutet för mediastudier, Stockholm 2010.

¹⁰¹ Dahlgren 2009.

¹⁰² Jenkins 2006, s. 10.

¹⁰³ Jfr. Deuze 2005.

ändra sina arbetssätt och därmed även sin bild av objektivitet, till exempel genom att ”bjuda in” läsarna att delta i den journalistiska processen.¹⁰⁴

Newton formulerar två riktlinjer som 2000-talets journalister bör efterfölja; de bör dels satsa på annorlunda sätt att berätta historier, till exempel med hjälp av en deltagande publik, dels satsa på ett mål bortom objektivitet. Man bör, genom deltagande, försöka erbjuda ”hela historien”.¹⁰⁵

Redan 2001 spådde Bardoel och Deuze att journalistiken antingen skulle försvinna – eftersom den traditionellt betraktade journalisten skulle bli överflödig – eller börja utnyttja de nya resurser som kommer med medborgarjournalistik. Det skulle skapa en ny slags journalistik som de kallar för ”network journalism”.¹⁰⁶ Idén går igen hos Beckett. Han definierar ”networked journalism” som en journalistisk process där publiken ständigt involveras, genom användargenererat innehåll, forum och hyperlänkning. Denna interaktiva process ses som en nödvändig utveckling för att journalistiken skall kunna fortsätta erbjuda kvalitet.¹⁰⁷

Vad som efterfrågas är en slags deltagande journalistik, i engelskspråkig forskning vanligen benämnd ”public journalism”, att betrakta som en normativ uppsättning journalistiska ideal¹⁰⁸ som dels involverar läsarna, dels strävar efter att sätta medborgarens perspektiv högst upp på dagordningen.¹⁰⁹ Men många journalister finner det svårt att navigera i den nya mediala ordningen, där deras roller utmanas.¹¹⁰

3.3.1 Publikorientering och deltagande journalistik

Eftersom den moderna journalistikens ”vi skriver, du läser” gradvis har lösts upp, tar interaktivitet en allt större roll i den senmoderna journalistiken.¹¹¹ Det kan ha sina fördelar att som journalist arbeta utifrån ett deltagande ideal och engagera sig i det medborgarjournalistiska klimatet på Internet. Där finns en samlad kunskap, vilket underlättar journalistens arbete på olika sätt. Journalisten måste inte längre resa långa sträckor för att samla information¹¹² eller hitta en expert på ett visst område.¹¹³ Sveriges Radios Bengt Hansell är en av flera svenska journalister som i antologin *#journalistroll* beskriver sociala medier som underlättande hjälpmedel.¹¹⁴ Dessutom kan journalisten sprida sitt eget material till många i och med att publiceringsmöjligheterna har ökat.¹¹⁵

Inkluderandet kan även betraktas som fördelaktigt ur ett ekonomiskt perspektiv. Funktioner som till exempel ”crowdsourcing” – när företag använder ”the productive

¹⁰⁴ Bird, Elizabeth S., ”Tabloidization: what is it, and does it really matter?”, i Zelizer, Barbie (red.) *The changing faces of journalism – tabloidization, technology and truthiness*, Routledge, New York 2009.

¹⁰⁵ Newton 2009.

¹⁰⁶ Bardoel och Deuze 2001.

¹⁰⁷ Beckett, Charlie, ”Om nätverksjournalistik”, i von Krogh, Torbjörn (red.) *Journalistisk kvalitet?*, Stiftelsen institutet för mediestudier, Stockholm 2010.

¹⁰⁸ Ruusunoksa 2009.

¹⁰⁹ Andersson 2008.

¹¹⁰ Deuze 2008.

¹¹¹ Olsson m.fl. 2007.

¹¹² Bowman och Willis 2003.

¹¹³ Bardoel och Deuze 2001.

¹¹⁴ von Krogh 2011.

¹¹⁵ Bardoel och Deuze 2001.

potential of millions of plugged-in enthusiasts”¹¹⁶ för att exempelvis samla in foton eller text från användare och medborgarjournalister – innebär i förlängningen att den obetalda medborgarjournalisten gör journalistens betalda arbete.¹¹⁷

Å andra sidan växer problemen med källkritik¹¹⁸ och epistemologi¹¹⁹ när möjligheterna att kräva ansvar försvåras.¹²⁰ Journalisten måste bli teknologiskt kunnig och ett slags multimediaproffs på samma gång.¹²¹ Samtidigt visar empirisk forskning – bortkopplad från det som Allern benämner ”essayistiske og normative bidrag”¹²² – att förändringens effekter är överdrivna och att publikens journalistiska bidrag inte alls har förbättrat journalistikens kvalitet.¹²³

Den deltagande journalistiken är mer än ett ideal, den blir allt mer en realitet på svenska tidningar, där publikorienteringen och intresset för att jobba mot publiken ökar.¹²⁴ En generell attityd bland svenska journalister är att de i första hand jobbar på uppdrag av publiken.¹²⁵ I Sverige har journalistiken alltid varit publikorienterad och präglats av ett public service-ideal, på grund av välfärdssamhällets tanke om informerade medborgare som en grund för demokrati.¹²⁶ De svenska journalisterna anser enligt Anderssons studie överlag att publikens inflytande har ökat, men att det framförallt är kommersiella krafter som leder till stress och sämre journalistisk kvalitet. Publiken betraktas som fränkopplad dessa krafter.¹²⁷

De ökade kraven på publikanpassning och i förlängningen deltagande journalistik påverkas av stressen som kommer med yrket¹²⁸ och kan även bidra till stressen.¹²⁹ Det finns inbördes motsättningar angående publikorientering inom den svenska journalistkåren. Medan vissa anser att ökad publikorientering föranleder en negativ publikanpassning skapad av publikens fragmentering, anser andra att den svenska journalistkåren borde jobba med att närma sig publiken ännu mer. Publikanpassningen betraktas av vissa som ett hot mot den normativa uppfattningen om att journalister bör säkra kvalitativ och objektiv journalistik.¹³⁰ Anpassningen leder till likriktning och popularisering och den riskerar, enligt Olsson m.fl., föra journalistiken från information till spekulation, eftersom spekulation lockar. Ju mer läsarna involveras i spekuleringen, desto mindre informerade blir de, varigenom ett slags deltagandets onda cirkel skapas, som trots inkluderande inte fullföljer det demokratiska uppdraget att upplysa medborgarna.¹³¹

¹¹⁶ Howe, Jeff, "The rise of crowdsourcing", i *Wired*, 14:6, 2006.

¹¹⁷ Domingo m.fl. 2008.

¹¹⁸ Hvitfelt och Nygren 2008.

¹¹⁹ Dahlgren 2009.

¹²⁰ Papandrea 2007.

¹²¹ Hvitfelt och Nygren 2008.

¹²² Allern 2011, s. 118.

¹²³ Allern 2011.

¹²⁴ Andersson 2008; Nygren 2008.

¹²⁵ Andersson 2008.

¹²⁶ Wiik 2010; jfr. Deuze 2005.

¹²⁷ Andersson 2008.

¹²⁸ Ibid.

¹²⁹ Ruusunoksa 2009.

¹³⁰ Andersson 2008.

¹³¹ Olsson m.fl. 2007.

3.3.2 Informationsmäklare och nostalgi: omprövad journalistroll

Förändringen, publikorienteringen och idealet med deltagande journalistik ändrar journalistens arbetspraktiker. I förlängningen kräver det en omdefinierad självuppfattning och därigenom en professionell identitet som formas om i grunden. Först förändras arbetssätten, därefter värderingarna.¹³²

Ruusunoksa konstaterar att flera att de normativa journalistiska ideal¹³³ som kringgärdar den journalistiska professionella identiteten påverkas av deltagande journalistik. Journalisterna i hennes finska studie var överlag positiva till deltagande journalistik, men det fanns två kontrasterande diskurser: en om anpassning och en om stabilitet. Å ena sidan möter journalisterna deltagande initiativ med motstånd, möjligen inte uttalat. Det finns en abstrakt, inneboende kärna i professionell journalistik som är värd att försvara. Å andra sidan välkomnar journalisterna förändringen och är villiga att definiera om såväl arbetsrutiner som självbild för att ge plats åt förändringen. Journalisterna vänder sig ofta till en slags universell uppfattning om journalistisk professionalitet, som går bortom den egna organisationen.¹³⁴

Diskurserna om anpassning och stabilitet återkommer i forskningen. Singer skriver: ”If bloggers offer an impossible-to-ignore grassroots motivation for journalists to understand both the meaning and the responsibility in an interconnected world ... so be it”¹³⁵. Det förändrade medieklimatet kan alltså även betraktas som en källa till motivation. Singer argumenterar för att ökad medborgarjournalistik kan leda till att journalisterna, som nu ständigt blir granskade inte bara inifrån utan också utifrån, tar de journalistiska idealen och normerna¹³⁶ på större allvar. Inte bara för att särskilja sig från andra som journalister, utan även för att de måste ta ansvar i nätverkssamhället. Det viktiga, det vill säga det som skiljer journalisterna från andra, är inte längre det som produceras eller hur det produceras. Det viktiga är idealen och normerna.¹³⁷

Eftersom journalisten inte längre är den som definierar vilken information som skall nå medborgarna, förändras bilden av journalisten som en ”vakthund”, det vill säga en person vars uppgift är att välja och sortera i informationsflödet. Enligt flera forskare anpassar journalisten därmed sina praktiker och sin självbild och tar snarare rollen som en slags ”ledarhund”. Ledarhundens uppgift är att offentliggöra information, genom att länka, ge riktlinjer och guida bland sådan information som redan publicerats, snarare än att publicera.¹³⁸ Journalisten blir en slags specialist på att sälla i information, en slags ”informationsmäklare”.¹³⁹

Ett scenario är att journalisterna försvinner och ersätts av redaktörer med uppgift att koordinera användarnas skapande.¹⁴⁰ Verkligheten ser dock annorlunda ut. Många journalister intar en motståndsposition.¹⁴¹ Ett annat scenario, kopplat till diskursen om stabilitet, är att journalisterna möter förändringarna med självförsvar och nostalgi och

¹³² Ruusunoksa 2009.

¹³³ Jfr. Deuze 2005.

¹³⁴ Ruusunoksa 2009.

¹³⁵ Singer 2007, s. 13.

¹³⁶ Jfr. till exempel Deuze 2005.

¹³⁷ Singer 2007.

¹³⁸ Bardoel och Deuze 2001; Deuze 2008.

¹³⁹ Hvitfelt och Nygren 2008.

¹⁴⁰ Olsson m.fl 2007.

¹⁴¹ Ruusunoksa 2009.

väljer därför att se förbi de fördelar som medborgarjournalistik och deltagande journalistik skulle kunna föra med sig.¹⁴² Olsson m.fl. spår att den svenska journalistkåren kommer att börja särskilja sig från övriga producenter – till exempel genom en slags kvalitetsstämpel eller auktorisering – och att priser som Stora Journalistpriset kommer att bli än mer prestigefulla.¹⁴³ Med tanke på till exempel journalistpriset till #prataomdet tycks den trenden ha uteblivit.

Även en förskjutning mot deltagande journalistik och journalister som ledarhundar snarare än vakthundar förutsätter en kontrollposition för journalisten. Att guida är att hjälpa, vilket innebär att medborgaren fortfarande skulle betraktas som i behov av hjälp, medan journalisten fortfarande skulle betraktas som auktoritär.¹⁴⁴ Enligt Domingo m.fl. behåller journalisten rent av sin roll som vakthund, trots initiativ med deltagande journalistik på Internet.¹⁴⁵

Att betrakta journalisten som en vakthund är, enligt Deuze, såväl naivt som nostalgiskt och endimensionellt. Genom att studera hur journalister förhåller sig till och förhandlar med sina ideologiska värden framträder den mest nyanserade bilden av dagens journalist. Deuze konstaterar att de värden som han själv listat påverkas av medborgarjournalistik och deltagande journalistik. Public service-idealet kan sägas urholkas av en förlorad roll som vakthund, objektiviteten av informationsflödets tempo och kvantitet. Självtändigheten kan urholkas av krav på ständig anpassning till såväl organisation som publik, omedelbarheten av allas förmåga att vara omedelbara och etiken av förändrade praktiker och publikanpassning, et cetera. Deuze menar att värdena kan fungera som en yrkets skyddsmur, men även som en drivkraft.¹⁴⁶

3.3.3 Personifiering: mot journalistikens kändisskap

I likhet med den personfokuserade samhällsutvecklingen, sker det en personifiering av journalistyrket. Den enskilde journalisten blir allt viktigare som varumärke för sin organisation, men också för sig själv, för sin roll på arbetsmarknaden. Det är en tydlig progression som åskådliggörs genom till exempel utvecklingen av bylines. Alström beskriver hur en journalists byline för 30 år sedan endast bestod av en signatur, för att sedan utvecklas till namn, som i dag har ersatts av bildbylines. I början var dessa små och anspråkslösa, i dag inte sällan i helfigursformat.¹⁴⁷ Detta tyder enligt Alström på att journalisten som person har blivit allt viktigare, krönikörerna har getts mer utrymme, och varumärken skapas. Efterfrågan på individuella stjärnor inom det journalistiska kollektivet har blivit större, vilket har blivit ett redskap för medieföretagen, för att möta konkurrens och publikens intresse.¹⁴⁸ Konsekvensen av ökad personifiering kan bli att journalisten blir viktigare än texten, och att läsarna kommer att få allt svårare att skilja mellan en nyhetstext och en åsiktstext.¹⁴⁹

¹⁴² Deuze 2008.

¹⁴³ Olsson m.fl. 2007.

¹⁴⁴ Ruusunoksa 2009.

¹⁴⁵ Domingo m.fl. 2008.

¹⁴⁶ Deuze 2005; jfr. Singer 2007.

¹⁴⁷ Alström, Börje, "Från tidningsföretag till marknadsplats för ikoner", i Hvitfelt, Håkan och Nygren, Gunnar (red.) *På väg mot medievärlden 2020: journalistik, teknik, marknad*, Studentlitteratur, Lund 2008.

¹⁴⁸ Ibid.

¹⁴⁹ Ibid.

4 Metod

4.1 Material, urval och avgränsning

Vår undersökning baseras på empiri från åtta kvalitativa forskningsintervjuer av halvstrukturerad karaktär, genomförda med fyra anställda journalister och fyra frilansande journalister.

Undersökningen ställs tidigt inför ett antal överväganden. För att vi skall kunna svara på vår primära frågeställning under den utsatta tiden krävs först och främst en avgränsning gällande antalet respondenter. Det önskvärda antalet 12 reduceras, på grund av omständigheter kopplade till såväl tid som mänskliga faktorer, till åtta, med en uppdelning på å ena sidan fyra anställda journalister och å andra sidan fyra frilansande journalister. Med tanke på studiens problem och omfattning bedömer vi att detta antal är godtagbart.¹⁵⁰

Journalisterna väljs efter urvalsprincipen centralitet.¹⁵¹ Med tanke på vår problemformulering bedömer vi att det är mer relevant att tala med yrkesverksamma journalister än med till exempel bloggare. Journalisterna utgör med andra ord ”centralt placerade källor”¹⁵². Med centralitet i tanken väljer vi att tala med dagstidningsjournalister på regionala tidningar, då vi betraktar att dessa journalister utgör en slags ”kärna” i den svenska journalistkåren. Vi bedömer att möjligheten att generalisera och beskriva en situation ökar i och med valet av dessa journalister.

Respondenterna väljs därefter utifrån storleken på de publikationer från vilka de huvudsakligen får sin inkomst. Storleken bedöms med hjälp av mediestatistik från TS.¹⁵³ De fyra anställda journalisterna arbetar på två storleksmässigt lika regionala dagstidningar med bas i olika delar av Sverige. Det visar sig vara mer problematiskt att finna fyra frilansjournalister som arbetar för främst regional press. Det är vårt primära mål, eftersom vi vill att det enda som skall skilja frilansjournalisterna från de anställda journalisterna är deras arbets- och anställningsformer. De frilansare som vi slutligen intervjuar arbetar dock huvudsakligen för tryckt press och har erfarenhet av att arbeta med regionala dagstidningar som uppdragsgivare. Ytterligare kriterier är att alla de journalister som vi intervjuar skall vara medlemmar i Svenska Journalistförbundet (SJF) och att de skall ha arbetat som journalister i minst fem år. Dessa kriterier uppfylls.

Det praktiska urvalet av de anställda journalisterna görs genom kontakt med redaktioner på regionalstora dagstidningar. Vi använder oss av ett slags strategiskt snöbollsurval, där en kontaktperson eller respondent ”sprider ordet” och kontaktar nästa respondent.¹⁵⁴ Journalister som är intresserade av att delta hör av sig till oss och vi väljer därefter respondenter strategiskt, med våra kriterier och variation i tanken. Vi strävar efter en jämn uppdelning mellan könen för att i möjlig utsträckning isolera

¹⁵⁰ Olsson, Tobias, *Medievardagen: en introduktion till kvalitativa studier*, Gleerups, Malmö 2008.

¹⁵¹ Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena, *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, tredje upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm 2007.

¹⁵² *Ibid.*, s. 291.

¹⁵³ Tidningsstatistik AB, *Mediefakta*, <http://www.ts.se/Mediefakta>, hämtad 2011-10-30.

¹⁵⁴ Esaiasson m.fl. 2007.

bort kön som en faktor som påverkar professionell identitet, liksom bredd vad gäller respondenternas ålder för att i möjlig utsträckning isolera bort ålder som en faktor som påverkar professionell identitet.

Vid urvalet av de frilansande journalisterna inleder vi processen med att söka på Internet, främst via Svenska Journalistförbundets frilansregister. Därefter tar vi personlig kontakt med frilansjournalister som uppfyller våra kriterier. Även vid detta urval används ett snöbollsurval, då en av respondenterna marknadsför vår undersökning på en facebookgrupp för frilansjournalister.

Vad gäller de anställda journalisterna intervjuas en man och en kvinna från respektive dagstidning. Tre av de frilansande journalisterna är kvinnor, en man. Vad gäller bredd i ålder är respondenterna mellan 28 och 60 år gamla, vilket uppfyller vårt önskemål om bredd. Eftersom respondenterna är kopplade till arbetsgivare och uppdragsgivare bedömer vi att de bör vara anonyma när de citeras i undersökningen, eftersom det säkrar konfidentialiteten samt deras vilja att vara öppna och tala fritt om förhållanden på redaktionen, et cetera. De anställda journalisterna har i resultatredovisningen tillskrivits pseudonymerna Anna, Alexander, Astrid och Amir, de frilansade Fia, Frida, Fredrik och Fanny.

4.2 Kvalitativ forskningsintervju som metod

Den kvalitativa forskningsintervjun väljs tidigt som metodologisk bas för undersökningen. Vår problemformulering utgår från en vilja att synliggöra hur ett visst fenomen, i vårt fall mediala förändringar kopplade till medborgarjournalistik, påverkar journalister. Målet är att ta reda på hur svenska journalister själva uppfattar sina roller i den nya mediala ordningen. Via deras beskrivningar ämnar vi utröna hur de väljer att bemöta förändringar i sin omgivning. Forskningsintervjuer i form av halvstrukturerade livsvärldsintervjuer är därmed en lämplig metod, eftersom de, till skillnad från till exempel enkätundersökningar, skapar diskussion och fångar upp bakomliggande tankar. När syftet med en undersökning är att ta reda på hur en människa eller en grupp människor ”uppfattar sin värld”¹⁵⁵, används intervjun som ett verktyg för att samla in nyanserade beskrivningar av fenomen som därefter kan tolkas och analyseras på ett djupare plan.¹⁵⁶ Kvalitativa studier är lämpliga då syftet med en undersökning är att förstå de tankar som ligger bakom människors handlingar.¹⁵⁷

Den kvalitativa forskningsintervjun är ett professionellt samtal och en aktiv process, där ambitionen är att kunskap skall produceras i mötet mellan intervjuaren och respondenten.¹⁵⁸

4.3 Operationalisering

När den fas som Kvale och Brinkmann benämner ”tematisering”, eller fördjupande i det egna forskningsämnet, är igång inleder vi planerandet och genomförandet av själva intervjuprocessen med att utforma en intervjuguide (se bilaga 1).¹⁵⁹ Eftersom frågorna i intervjuguiden fungerar som operationella indikatorer på de fenomen som

¹⁵⁵ Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, andra upplagan, Studentlitteratur, Lund 2009, s. 285

¹⁵⁶ Ibid.

¹⁵⁷ Trost, Jan, *Kvalitativa intervjuer*, Studentlitteratur, Lund 2010.

¹⁵⁸ Kvale och Brinkmann 2009.

¹⁵⁹ Ibid.

skall undersökas¹⁶⁰, lägger vi stor vikt vid att denna utformas på ett tillfredsställande sätt. Med det teoretiska ramverket som grund formuleras inledningsvis fem teman (se bilaga 1). Med dessa relativt breda teman som ramar formuleras relevanta frågor, med tillhörande potentiella följdfrågor.

Ambitionen är att arbeta med öppna och dynamiska frågor som tar hänsyn till såväl kunskapsproduktion som det mellanmännsliga förhållandet mellan intervjuaren och respondenten.¹⁶¹ Frågorna skall uppmuntra respondenterna till att berätta och beskriva, för att få utförliga svar samt för att kunna ställa lämpliga följdfrågor. Intervjuerna inleds med orientering och ett par inledningsfrågor, med syfte att skapa en välkomnande miljö för respondenten. Syftet med intervjuerna förklaras för respondenterna via e-post innan intervjutillfället. De får dock inte ta del av några frågor på förhand. Detta för att de skall komma till intervjun med ett öppet tankesätt och svara spontant på de intervjufrågor som ställs.

Samma intervjuguide används som manus vid alla åtta intervjuer, inklusive vid den intervju som genomförs via e-post. För att vi skall få så nyanserade och uppriktiga svar som möjligt, är intervjuerna halvstrukturerade och ambitionen snarare diskussion än styrd frågestund. Därmed varierar längden på intervjuerna. De är i genomsnitt 45 minuter långa; den kortaste är cirka 35 minuter och den längsta cirka 70.

Intervjuerna genomförs främst ansikte mot ansikte, förutom i ett fall då en av respondenterna väljer att svara på frågorna via e-post på grund av tidsbrist från dennes sida. Genom att möta respondenterna kan interaktion och relevanta följdfrågor bidra till en givande diskussion. Med tanke på intervjuguidens karaktär, med flera förslag på olika vinklar och följdfrågor, bedömer vi att även den intervju som genomförs via e-post är givande och bidrar med relevanta och intressanta synvinklar och tankegångar, trots asynkron interaktion, distans och något färre tolkningsmöjligheter.

Samtliga intervjuer spelas in (med tillåtelse från respondenterna) och transkriberas. Talspråk görs förståeligt utan att redigeras allt för mycket i skrift för att underlätta för kommande analys.

En kategorisering görs, med avsikt att fungera som en analysmodell som strukturerar upp såväl resultatredovisningen som den efterföljande analysen. Kategorierna är:

- *Konsumenten som producent och en förändrad medievärld* – där vi presenterar de mest relevanta aspekterna av resultatet som kan kopplas till hur journalister uppfattar konsumentens praktiker som producent och medborgarjournalist, hur förändringen påverkar journalisterna och vilka nackdelar och fördelar de ser med utvecklingen.
- *Publikorientering, interaktion och profilering* – där vi presenterar de mest relevanta aspekterna av resultatet som kan kopplas till journalistens egna strategier på och via Internet, sociala medier och medborgarjournalistiska forum.
- *Journalistens professionella identitet och journalistiska ideal* – där vi presenterar de mest relevanta aspekterna av resultatet som kan kopplas till vilken påverkan de avhandlade förändringarna kan ha på journalistens uppfattning om journalistrollen, självuppfattning och professionella identitet på ett djupare plan.

¹⁶⁰ Esaiasson m.fl. 2007.

¹⁶¹ Kvale och Brinkmann 2009.

Dessa kategorier täcker således in de mest relevanta aspekterna av empirin och finner motsvarigheter i det teoretiska ramverket.

Analysen baseras på tolkning av latent budskap i det som respondenterna berättar och resonerar kring under intervjuerna. Som uttolkare försöker vi se bortom det sagda för att finna sådana strukturer och tankar som, med grund i vårt teoretiska ramverk, kan föra oss närmare en utredning vad gäller undersökningens problemformulering. Med inspiration från Kvale och Brinkmann tar vi tre olika tolkningssammanhang i aktivt beaktande vid analysen: *Självförståelse* – uttolkaren försöker kortfattat formulera respondentens mening – *Sunda förnuftets kritiska förståelse* – tolkningen fokuserar på både respondenten och innehållet i dennes yttranden – och, framförallt, *Teoretisk förståelse*; vi analyserar vår empiri med det teoretiska ramverket som ett ständigt hjälpmedel. Detta belyser att vår analys inte har följt en specifik analysteknik. Den har snarare baserats på ”en omfattande och teoretisk kunskap om ämnet”¹⁶². Ett sådant förhållningssätt kan också utmejsla en rikare mening – så länge man ställer intervjufrågor som är teoretiskt genomtänkta.¹⁶³ Genom detta tillvägagångssätt mynnar analysen ut i sex centrala huvudspår som tillsammans erbjuder en presentation av journalisternas läge samt svar på vår frågeställning.

En jämförelse mellan frilansjournalister och anställda journalister sker fortlöpande i analysen.

4.4 Metodkritik och generaliserbarhet

Den kvalitativa forskningsintervjun är den mest lämpliga metoden för vår undersökning. Den har dock både fördelar och nackdelar. Stor vikt läggs vid att frågorna är rätt ställda och vid att intervjuerna har genomförts på korrekta sätt. Vi är medvetna om att olika kontext bidrar till att skapa olika intervjuer; en respondent var kanske stressad, en annan ville svara via e-post, och så vidare.

Ytterligare problematik kopplad till reliabilitet uppstår när intervjuerna skall skrivas ut. Att skriva ut en intervju är alltid en fråga om tolkning.¹⁶⁴

Analysen av resultatet kringgärdas också av potentiella fallgropar. Eftersom ambitionen är att tolka ett latent budskap, och eftersom vi är två uppsatsförfattare som på många olika vis påverkas av egna erfarenheter vilket alltid kan ha en inverkan på undersökningens intersubjektivitet, uppstår problemet med multipla tolkningar. Olika uttolkare kommer att tolka ett resultat olika. Olika tolkningar strider inte nödvändigtvis med varandra, utan kan berika meningen.¹⁶⁵

Vi betraktar delvis vår kvalitativa undersökning som ett fördjupande komplement till de många kvantitativa som har gjorts. Samtidigt berör undersökning en del relativt utforskade ämnen, då intervjuerna är omfattande och genererar en stor mängd information och tankar. Vi utesluter inte möjligheten att generalisera. Vi inser dock att universell generalisering förutsätter att plats och tid förblir lika, vilket inte är fallet; vi betraktar kunskap som socialt kontextualiserad förståelse och gör en analytisk generalisering baserad på resultat och teori som ger en nyanserad bild av hur en annan situation skulle kunna vara och fungera.

¹⁶² Kvale och Brinkmann 2009, s. 254.

¹⁶³ Kvale och Brinkmann 2009.

¹⁶⁴ Ibid.

¹⁶⁵ Ibid.

5 Resultatredovisning

5.1 Konsumenten som producent och en förändrad medievärld

De negativa konsekvenser som journalisterna framförallt nämner när vi talar om medborgarjournalistik och konsumentens möjligheter att producera information på Internet är att detta kräver en ökad källkritisk förmåga hos läsarna. Enligt journalisternas uppfattning verkar det finnas en uppdelning i å ena sidan producenter på Internet, å andra sidan tidningens eller journalistens egna läsare, vilka inte betraktas som potentiella producenter. Därmed skapas en bild av de som producerar information och ”journalistiskt” material på Internet som ”de andra”.

Bilden av läsarna som källkritiskt kunniga varierar mellan journalisterna, men präglas generellt sett av en misstro. Journalisterna är märkbart oroliga för att läsarna inte skall kunna skilja den abstrakta och normativa journalistik, präglad av en rad journalistiska ideal, som journalisterna anser vara den riktiga från det som skapas på Internet. Detta material betraktas som mer oseriöst och vinklat än det material som de själva skapar i egenskap av journalister. Eftersom medborgarjournalisterna inte betraktas som upplärda journalister, enligt en abstrakt definition, finns det en uppfattning om att de är mer benägna att frångå framförallt den etik som journalisterna värdesätter när de skriver och publicerar. Att de är subjektiva ses som ett mindre problem, då subjektiva inslag så som krönikor och kommentarer överlag har fått en befäst roll inom traditionell journalistik vilket journalisterna inte ser några större problem med.

Det är mycket problematiskt om folk inte förstår hur intervjupersoner kan påverkas, att de kan komma till skada. (Fia)

Det är framförallt de medborgarjournalistiska inkomstkällorna som skapar misstro hos journalisterna. Bloggare betraktas till exempel ofta som betalda och villiga att låta sig betalas på ett sätt som journalisten aldrig skulle. I förlängningen för att de journalistiska idealen inte är självklara för bloggarna. Bloggaren har ingen anledning att arbeta för ”sin nästa”, bloggaren arbetar för sig själv. Rädslan tycks främst ligga i att läsarna, om vilka journalisterna månar, skall bli förda bakom ljuset, snarare än att journalisterna själva känner sig utmanade. De har en tillit till sin egen förmåga att agera källkritiskt, däremot inte till läsarnas. De känner sig inte direkt utmanade som journalister, utan oroar sig för att läsarna skall fragmenteras och få fel och oriktig information. Det finns en förhoppning om att läsarna kan skilja riktigt från oriktigt, men också en osäkerhet.

Jag tror att om man läser en blogg som någon personligen skrivit, så har man ändå en person bakom – det finns några mammor som är mer eller mindre ”uppköpta” av någon barnprodukt. De får prova olika produkter och sedan så har de olika bloggar där de skriver om dessa produkter. (Alexander)

De är vidare oroliga för att oriktig information på Internet kommer att leda till att läsarna slutar lita på ”vanliga” journalister.

Journalisterna har motstridiga åsikter angående det expanderande informationsutbud som allas publicering för med sig. Å ena sidan betraktas det som nästan farligt stort och kan i kombination med medborgarjournalistik föranleda fel.

Kommer det värsta supernyheten ... förmedlas det vidare och det blir någon slags visklek och det blir fel någonstans. (Fredrik)

Samtidigt är det just det ökade informationsutbudet som nämns som den mest positiva konsekvensen av medborgarjournalistiken, då det öppnar upp för fler informationskällor, både för medborgaren och för journalisten att utnyttja i den journalistiska processen. När journalisterna försöker se utvecklingen ur läsarnas perspektiv tycker de överlag att det är positivt att skrivandet, läsandet och engagemanget i samhället ökar.

Jag tycker att det är bättre ju fler som granskar saker och som engagerar sig och som intresserar sig för saker och så. (Astrid)

Med rätt satsningar leder tillgängligheten och möjligheter på nätet till att medborgarna i slutändan är bättre informerade än tidigare, och det är det som är det viktigaste. (Amir)

Trots en oro om att läsarna skall föras bakom ljuset så existerar det, på ett annat plan, frånkopplat till exempel bloggare, en tro på att medborgarna blir mer informerade i takt med att informationsutbudet ökar. Därmed kommer de även att bli mer medvetna om hur flödet skall hanteras. Journalisterna anser dock att vi inte är där riktigt än.

Medborgarjournalistiska forums vara eller icke vara diskuteras inte, utan utvecklingen ses som permanent och oundviklig och journalistens nästa steg fastslås till ett behov av ett bemötande av denna utveckling.

Att man på Internet i dag kan hitta människor med olika intressen anses vara positivt för den journalistiska arbetsprocessen, samtidigt som vissa särintressens förekomst på Internet betraktas med skepsis. Majoriteten av journalisterna tar upp förekomsten av rasism och icke-sakliga åsikter på nättidningars kommentarsfält som ett problem i dag. Men eftersom de samtidigt uppskattar deltagande och kommentarer från läsare är de osäkra när det kommer till frågan om hur sådana problem bäst bör hanteras.

Vid en direkt fråga om ifall deras arbetspraktiker påverkas av att vem som helst i dag kan producera material som kan uppfattas som journalistik på Internet, konstaterar framförallt de anställda journalisterna att så inte är fallet. Två av frilansjournalisterna lyfter fram en förskjutning av lönesättning från uppdragsgivares sida som en direkt konsekvens av medborgarjournalistik och av det faktum att bloggare och andra "sprutar ur sig text" (Fia). Majoriteten av journalisterna anser dock att deras arbete i dag snarare påverkas av faktorer som stress som skapats till följd av ett ökat tempo och flera publiceringskanaler. De anser att journalistiken i stort har påverkats av de nya publiceringssätten genom att bli snabbare, vilket ökar risken för misstag och missnöjdhet. Framförallt de anställda journalisterna tar upp tidsaspekten och vittnar om ett ofta allt för pressat schema. Att schemat är pressat skylls på att resurserna inom organisationen minskar.

Det händer i dag att jag inte kan stå för det jag skrivit, och det är mycket allvarligt. (Amir)

Det är inte roligt när man känner att man inte har tid att göra det man vill göra ... jag har blivit tillsagd att sänka min ambitionsnivå. (Anna)

Samtidigt ökar tillgängligheten och snabbheten journalistens möjlighet att rätta till felen.

Frilansjournalisterna ser sig som mer självständiga än de anställda och anser därför inte att de påverkas av sådant. De har valt bort ett högt tempo.

Och efter alla år på nyhetsredaktioner har jag tagit beslutet att aldrig mer jobba mot deadlines. (Frida)

Journalistiken kan, enligt journalisterna, ha blivit mer benägen att acceptera och använda fakta presenterad på Internet som egentligen borde granskas närmare. Men överlag präglas diskussionen av en traditionell syn på journalistik. Man anser att journalistiken i Sverige – kvällspressen undantagen – fortfarande håller det journalistiska värdet etik högt. Journalisterna är överens om att journalisten som yrkesutövare fortfarande har en viktig, om än kanske förändrad, roll i dagens medieklimat och i dagens svenska samhälle. Inte minst med tanke på de förändringar som nu sker. Om journalisten förr hade en demokratisk uppgift som gick ut på att erbjuda medborgarna information som de annars inte skulle fått ta del av, har journalistens demokratiska uppgift i dag blivit att fungera som en guide i det stora informationsflödet. Denna förändrade roll återkommer under temat *Journalistens professionella identitet och journalistiska ideal* (kapitel 5.3).

5.2 Publikorientering, interaktion och profilering

Majoriteten av undersökningens respondenter säger sig använda sociala medier, både i sitt arbete och under sin fritid. Endast en av de åtta journalisterna, Frida, uppger att hon inte använder sig av sociala medier på något sätt. De andra journalisterna säger sig främst använda sociala medier som ett verktyg för research. Majoriteten av respondenterna använder Facebook mycket i sitt arbete, då främst som en informationskälla när de gör research. Det finns dock en diskrepans mellan de som har ett twitterkonto och de som inte har det. De som har ett aktivt konto på Twitter har en benägenhet att i större utsträckning skilja på sitt användande av sociala medier: de använder Facebook som privatpersoner och Twitter som en professionell kanal.

Jag använder Facebook mer privat och twittrar mer i arbetet ... det jag skriver är mest privat, oftast oskyldiga saker som att jag bakat en kladdkaka, men på Twitter kan man ju lägga ut något som faktiskt blir en debatt. (Alexander)

Journalisterna diskuterar också huruvida man kan dela upp sitt användande i privat och professionellt. De är alla överens om att det är svårt att särskilja dessa två sfärer på Internet, och då i synnerhet som journalist på Internet.

Alla anser att en relation till läsarna är önskvärd och sju av åtta är positivt inställda till att få än mer respons. Framförallt de frilansande journalisterna önskar mer respons, i och med att de inte har samma direkta kontakt med läsarna som de anställda. Fördelen som respondenterna ser med mer läsarinteraktion handlar främst om att få tips för att kunna utveckla text eller hitta nya vinklar på sina artiklar.

Ibland kan man få någon ny vinkel eller någon som undrar något. (Fanny)

... läsarna har mycket kunskap som kan vara till hjälp för journalisterna och artikeln. (Alexander)

Detta kan kopplas till de positiva konsekvenser som journalisterna ansåg komma med medborgarjournalistik, alltså att den deltagande publiken kan bidra. Vad gäller interaktionen med läsarna kommenterar många av journalisterna att det inte är många som hör av sig och att de gärna skulle se att fler gjorde det. Samtidigt tar de upp problematiken med kommentarsfält där kommentarsförfattarna kan skriva under falskt namn och att dessa fält ofta samlar extremister, varigenom det inte blir dialog. Det är dock övergripande för alla åtta journalister att interaktionen främst är till för att de skall få tips och idéer.

Man bör använda hela den kompetens som finns, och gemensamt skapa något med läsarna. Då känner också läsarna att de har varit med och påverkat. (Alexander)

Ibland glömmer man bort att man har läsare och tänker mer att man hoppas att redaktören gillar det, och så hamnar det i tidningen och man kan visa det för sin mamma ... Det är skumt att jag säger att jag har ett läsarperspektiv och så har jag svårt att se dem framför mig. (Fia)

Journalisterna känner inte att de kan skriva precis vad som helst på de sociala medier som de använder. Det verkar gå hand i hand med att de också tycker att det är svårt att särskilja personen och yrkesrollen. Även om de som använder sociala medier är överens om att de använder dessa för att representera sig själva, är bilden inte helt okomplicerad. Många vittnar om att de tänker ett steg extra innan de väljer att publicera på sociala medier.

Jag kan ju inte skriva vad som helst, så att det är ju klart att jag anpassar lite. (Fanny)

Många kompisar på Facebook kan ju gå in på *Sänk Skatten*-sajten eller *Heja Maria Wetterstrand* eller något liknande, och det är man ju ganska försiktig med som journalist. (Fredrik)

Trots att de främst använder de sociala medierna som privatpersoner lyser deras journalistroll ständigt igenom och de anpassar vad de gör på de sociala nätverken, vilka sidor de gillar, vad de skriver för uppdateringar. Även Anna, som till skillnad från de andra har en lite mer liberal hållning till sin journalistroll på Internet och sociala medier, säger:

Jag kommer ju inte att skriva något främlingsfientligt eller skriva något om mina chefer. Jag skriver ingenting negativt om min tidning. Även om jag kanske kan vara kritisk så skriver jag inte kritiska saker. (Anna)

Den profil journalisterna har på sociala medier visar en mycket komplex roll. De betraktar de sociala medierna som privata nöjesforum men också som en marknadsplats för sig själva och sin yrkesroll. En trend i intervjuerna är att de frilansande journalisterna tänker mer på hur framtida arbetsgivare ser på dem. De anpassar därmed sin profilering på Internet utifrån dessa snarare än utifrån potentiella läsare. De ser de sociala medierna som en marknadsplats och som reklampelare för sig själva och vill därför uppfattas på ett positivt sätt.

Det ska ju vara välkommande och vara reklam för mig, med texter för att uppdragsgivare skall hitta till mig och tycka att han verkar ju trevlig och proffsig. (Fredrik)

Flera av journalisterna nämner samtidigt att det vore skönt att inte behöva vara offentlig, och att det är "exklusivt" (Frida) att inte vara representerad överallt. Bilden av att den privata och den offentliga sfären flyter samman återkommer framförallt hos de frilansande journalisterna.

Som frilansare flyter ens världar ihop så mycket. Jag använder Facebook väldigt mycket, dels för att få pepp när saker är kassa, för att hitta entusiasm, eller för att få svar på frågor. (Fia)

På frågor om en eventuellt ökad personifiering i journalistbranschen svarar journalisterna att detta är något som alltid funnits, men att det har blivit mer och mer under de senaste åren. Fia menar att personifieringen är en bra metod för att få allmänheten att läsa mer, och att det gör det enklare för läsaren att identifiera sig med journalisten, vilket hon menar är mycket bra. Men hon och flera av de andra

journalisterna menar samtidigt att personligheter alltid har varit viktiga för medierna. Journalisterna lyfter fram den ökade storleken på bylines som ett tydligt bevis på denna utveckling. Man har gått från små bylines med smeknamn eller initialer till stora bildbylines som ibland är lika stora som texten de ska representera. De lyfter också fram ökat fokus på krönikor, kommentar och åsiktsjournalistik. Även om några av journalisterna känner sig obekväma med att stå i centrum är de flesta positiva till denna personifiering, främst till att man i större utsträckning använder tidningens egna profiler och experter.

Under de åren jag jobbat som journalist så har det nog blivit mer personligt, större bylines och att man ser vem som skrivit, och lite mer det här personliga. Ibland kan det vara lite mer personligt tilltal som man lyfter fram. Det har nog blivit mer och mer. (Fredrik)

Journalisterna tror att denna utveckling främst innebär ett enklare och mer effektivt sätt för tidningar att marknadsföra sig genom att lyfta fram enskilda journalister, vilket de i stort tycker är bra.

5.3 Journalistens professionella identitet och journalistiska ideal

Intervjuerna visar att ”journalist” är ett mycket abstrakt begrepp hos journalisterna. De identifierar sig med det, finner en stolthet i det och talar ofta om ”journalistrollen” som en roll som präglar livets alla delar, online såväl som offline. Men att rollen är föränderlig och inte riktigt går att definiera avhandlas också. De anser att den som är utbildad journalist, antingen via studier eller upplärd på redaktion, har rätt att kalla sig journalist. Detta anser även frilansarna, som för stunden är frånkopplade en redaktion, vilket belyser komplexiteten och svårigheten med att sätta ramar kring yrket.

Trots att journalisterna generellt sett visar upp en förståelse för att journalistyrket har genomgått en de-professionalisering och är medvetna om hur situationen för aspirerande, unga journalister ser ut i dag (de tar själva upp fenomen som osäkra anställningar, ut-LAS:ade och att allt fler börjar arbeta som frilans) visar de också upp en stolthet. De är nöjda med att vara journalister och stolta över titeln journalist. Därmed är, eller blir, journalistyrket ett legitimt yrke i journalisternas ögon, eftersom statusen enligt dem är intakt. Vidare tror de att även läsarna har respekt för journalistkåren, med undantag för kvällspressen. Det är ett återkommande tema i intervjuerna. Kvällspressen betraktas förvisso som journalistik på ett sätt som till exempel bloggar inte gör, men den betraktas som lägre stående, även av de frilansjournalister som ibland har kvällstidningarna som uppdragsgivare.

Att journalistyrket är förknippat med status och därmed skapar stolthet framkommer inte minst när journalisterna ombeds beskriva när de först började kalla sig journalist. Anna berättar om när hon började kalla sig för journalist:

Det gjorde jag säkert när jag började jobba som det, även om man inte kände sig som det kanske. Du vet det klassiska, att man väntar på att någon ska komma och köra bort en i en sådan där svart minibuss och säga: Varför sitter du här och luras? (Anna)

... det kändes lite som en tung titel på något sätt. (Fredrik)

Jag kommer ihåg att det var märkligt där i början. Jag hade jobbat som städare någon sommar där innan jag började plugga, och så plötsligt skulle jag vara journalist. (Astrid)

Att denna status är intakt trots de monopol som yrket har förlorat verkar bero på en aktiv omdefiniering av vad det egentligen innebär att vara journalist i dag.

... man lär sig hela tiden nytt och det är häftigt med jobbet, att man liksom måste omdefiniera vad man är som journalist och vad man står för. (Fia)

Vissa praktiker, som till exempel ökad publikorientering och deltagande journalistik, ses allt mer som normer för dagens journalister. Men många av de nya ideal som förändringarna har fört med sig ses snarare som nödvändiga att ta till sig, än som något som en ”riktig” journalist egentligen borde sträva efter.

När journalisterna ombeds berätta vad en journalists uppgift är rör sig diskussionen på ett abstrakt plan. De flesta av journalisterna menar att en journalists uppgift är att vara objektiv och att granska makten. Journalister som granskar och, till exempel, avslöjar missförhållanden inom äldreården betraktas som de med mest status, de som verkligen gör journalistik. Denna uppfattning verkar komma med rollen. De flesta av journalisterna i undersökningen beskriver att de främst ville bli journalister för att de gillade att skriva eller för att yrket verkade kul.

Alexander säger till exempel att han ville bli journalist för att han gillade att skriva, ”inte för att förändra världen”.

Jag var inte så driven av ett slags kall, utan det var mer att jag tyckte det verkade spännande och roligt. (Fredrik)

Sen har jag nog ingen drivkraft riktigt att göra det stora avslöjandet, för det är inte jag så bra på helt enkelt, det är inte min grej. Men jag har lite ... någon folkbildningstanke nästan. Att jag vill påverka människors sätt att tänka. (Astrid)

Det har aldrig varit så att jag brinner för det här och ska göra skillnad, utan jag kände att det passade bra ihop med vad jag var intresserad av ... Jag blev uppfostrad till att bli journalist. Sedan får man yrkesrollen allt eftersom. (Fia)

När journalisterna diskuterar hur dagens journalister bör bemöta medborgarjournalistik och andra, liknande förändringar, återkommer de ofta till en önskan om mer interaktion med publiken. De talar om att hjälpa publiken, eftersom publiken överlag betraktas som relativt dålig på källkritik. Journalistens främsta uppgift i dag förefaller vara att bemöta förändringarna genom att hjälpa publiken. Denna uppgift nämns dock inte som något som den ideala journalisten ägnar sig åt, den betraktas snarare som en nödvändighet.

Trots att journalisterna tidigare har diskuterat journalistens viktigaste uppgifter i termer av objektivitet, etik och oberoende granskning et cetera, konstaterar de att det inte riktigt fungerar så i dag och att journalistens roll i dag snarare måste vara att fungera som en som ”håller rent” (Frida) och ”står på läsarnas sida” (Fia) när det offentliga rummet är ”så fullt av många och starka röster” (Fia).

Dagens journalist skall ”skriva saker eller göra saker ... som får folk till att skratta, eller inte skratta, men reagera” och aktivt arbeta för att ”involvera läsarna mer” (Fanny). Dagens journalist skall vara en som ”man kan lita på, som kan sortera ut det viktiga och fungera som ett filter” (Astrid) samt vara ”som någon slags redaktör ... den här personen som knådar till det och hittar det allra bästa och göttigaste och gör det pedagogiskt” (Fredrik).

”Jag ska plocka fram det som är bra eller hitta en idé i ett material och sedan försöka få folk att kommentera kring det”, säger Fia på tal om sin egen uppgift som journalist. En uppgift som hon samtidigt ställer mot en ”riktig” (det vill säga en granskande) journalists uppgift. Hon fortsätter:

Det kommer inte bli mindre att ta in i framtiden än vad det är nu, det kommer bara bli mer och mer information som måste processas, och alla är inte kapabla, alla har inte verktygen för att själva hämta in all information, så det måste ju ordnas. Sedan är det läskigt om det blir så att vem som helst sköter den här paketeringen. Jag tror att det blir så här: jag tror att folk hittar den röst de litar på och så söker de sig dit för att få sin information. Det är som med filmrecensioner, man bryr sig inte så mycket om vad en film får i betyg utan om vem som satte det. (Fia)

På samma plan problematiseras även de ideal som tidigare nämnts som orubbliga och inneboende i den journalistiska bildningen. Objektivitet definieras om till att innefatta "alla eller flera sidor av saken" (Fanny). Det återkommer hos de flesta av journalisterna, och flera av dem diskuterar huruvida det alls är möjligt att vara objektiv. Men de förtydligar att man åtminstone skall försöka täcka in hela historien.

Idealet att granska makten definieras om och blir till ett ideal som handlar om att stå på läsarnas sida.

Andra mer praktiska ideal som får utrymme är kopplade till de journalistiska kvalitéer som undersökningens journalister anser vara mest eftertraktade i dag, till exempel mångsidighet.

Journalister går från journalistryket till informatörer på olika sätt. (Alexander)

En eftertraktad journalist i dag skall enligt journalisterna dessutom vara snabb, stresstålig och flexibel. Samtidigt är det tydligt att journalisterna, trots en omdefinierad journalistroll som i stor utsträckning visar att det finns en vilja att närma sig och bemöta förändringar, ser sig som särskilda.

Journalisterna ser bortom organisationskultur och organisationsideal när de talar om sin roll som journalister. Det visar sig bland annat när journalisterna förklarar att de som journalister skulle vilja involvera läsarna mer, men att de är relativt nöjda med hur "deras" tidningar har gått till väga. Det visar sig även när de beskriver att de identifierar sig med sig själva som journalister snarare än med organisationen.

Det talas om en uppfattning om att journalister, oavsett organisation, skall hålla ihop och tillsammans stå upp för vissa värden, som en grupp, eftersom gruppen är i samma position.

Journalisterna är överlag positiva till deltagande journalistik och till att involvera läsarna mer i arbetsprocessen, eftersom de anser att de nu, mer än någonsin, måste stå på läsarnas sida och ha ett tydligt läsarperspektiv. De måste hjälpa läsarna genom den djungel som är dagens informationsutbud. De är medvetna om att läsarna och till exempel bloggare och andra medborgarjournalister kan hjälpa dem på många sätt i deras arbete och ser inga behov av att arbeta i stängda rum eller göra journalistryket till en mer äkta profession, i termer av formell auktorisering eller legitimation. Men de ser sig samtidigt som utbildade, vilket är abstrakt, på ett sätt som de andra inte är. Därför är det upp till dem att hjälpa till; de betraktar det rent av som ett moraliskt ansvar.

Därmed ser de sig som kontrollanter och uppvisar de en vilja att särskilja sig. Journalisterna vill särskilja sig trots ökad publikorientering och intresse för deltagande. De uttrycker nostalgi och känner sig hotade i viss bemärkelse, trots att de säger att de inte gör det. Denna förefaller vara relativt svag eftersom journalisterna

överlag är positivt inställda till de flesta av de förändringar som medborgarjournalistik har fört med sig. De ser positiva aspekter som kan komma till deras fördel.

Frilansjournalisterna ser sig ofta som lite utanför och de betraktar sig därmed som mer självständiga och mer immuna mot till exempel negativ organisationskultur än anställda journalister.

Jag tycker att det beror på hur varje redaktion formar sin roll. Här gör vi så här, här så här. Så blir varje journalist som börjar där inskolad i de regler som gäller där. Det är mycket redaktioners ansvar att forma journalistrollen och därför blir det svårt för frilansare kanske. (Fia)

Alla frilansjournalister hävdar att de är frilansare för att de vill vara det. Samtidigt tar ett par av dem upp positiva aspekter med till exempel vikariat, vilket anställda journalister har nämnt som ett bevis på att journalistyrket förändras till det sämre. De talar om att anpassa sig till den rådande arbetsmarknaden.

Har man ett vikariat så kan man ju alltid gå vidare med något nytt sen om det inte är tillräckligt roligt eller stimulerande, och det är samma med frilans. (Fanny)

6 Stabilitet och anpassning

6.1 Misstro mot medborgarjournalister visar misstro mot läsare

Journalisterna uppvisar en misstro mot medborgarjournalister, som de i första hand tolkar som bloggare. De skräms av medborgarjournalistikens logik ”publicera, sedan filtrera” och tar upp flera av de negativa aspekter som Papandrea listar. De anser inte att bloggarna följer de journalistiska ideal som de själva följer, som de eftersträvar och anser vara grunden för journalistik. Intervjuerna med journalisterna visar även på hur journalisterna, vilket även Deuze journalistideologi och dess värden visar, anser att de som bloggar saknar objektivitet. De anses inte drivas av ett public service-ideal och de strävar heller inte efter att rapportera aktualiteter, utan de drivs i stället av sina egna särintressen, ett slags navelbeskådande, som en av respondenterna uttrycker det.

Journalisterna anser framförallt inte att bloggare är självständiga eftersom de ibland låter sig köpas av företag och skriver på uppdrag av dessa, vilket även det går emot Deuze public service-ideal. Journalisterna anser sig ha ensamrätt på att förstå de journalistiska idealen och klamrar sig fast vid dem och den identitet de skapar, vilket framförallt Singer konstaterar kan bli en tänkbar effekt. Detta yttrar sig även genom journalisternas behov av att särskilja sig från medborgarjournalister genom att förtydliga de etiska riktlinjer som journalister arbetar efter, och sin egen roll som samhällsspelare och en demokratisk kraft.

Ytterligare en aspekt av detta visar sig i att journalisterna tydligt misstror läsarnas källkritiska förmåga. De intervjuade journalisterna säger tydligt att de alltid står på läsarnas sida, och det är det förhållningssättet som till mångt och mycket gör att de är oroliga för att läsarna skall bli lurade av någon som inte drivs av samma public service-ideal som de själva. Detta återkommer hos Papandrea. Genom medborgarjournalistens antagna subjektivitet och strävan efter att göra sin röst hörd påverkas innehållet och journalisterna är rädda för att läsarna inte skall se detta, utan uppfatta texten som en journalistisk text och därmed som sanning.

Det är även intressant att den grupp av bloggare och andra medborgarjournalister som de betraktar med skepsis och rädsla består av såväl deras egna läsare som de själva. Singer slår fast att journalister i dag inte längre är den enda granskande makten. Även publiken har en granskande roll vilket leder till större möjlighet till ansvarsutkrävande men också en större makt hos publiken.

6.2 Positiva och negativa aspekter av medborgarjournalistik

De positiva aspekter som journalisterna ser med medborgarjournalistik stämmer väl överens med forskningsfältets spådomar om hur journalisten kan och bör utnyttja förändringarna. Journalisterna menar att det ökade informationsutbudet är positivt, eftersom det är bra att fler granskar och att medborgare överlag läser och skriver mer. Det här speglar en tanke om att medborgarjournalistik och ett ökat informationsutbud leder till kollektiv intelligens. Medborgarna blir mer informerade och eftersom journalisterna generellt sett drivs av ett starkt public service-ideal går det till stor del hand i hand med journalistens ideal.

Journalisterna menar även att det ökade utbudet underlättar för research och liknande. Denna tanke går till viss del emot misstron mot medborgarjournalistik. Å ena sidan är

de mycket skeptiska, å andra sidan utnyttjar de själva dess möjligheter och skapar nya praktiker och platser för sig som journalister.

En annan motsättning återfinns i förekomsten av särintressen. Liksom Domingo m.fl. och Olsson m.fl. betraktas detta som positivt ur en demokratisk synvinkel, samtidigt som de ser en fara med att extrema särintressen sprids. Det speglar en fortsatt vilja att stå på läsarnas sida och agera som vakthundar, trots att de också inser att den möjligheten i princip är obefintlig. Det handlar om en sorts uppgivenhet, eller acceptans.

6.3 Offentliga och privata sfärer

Digitaliseringen har föranlett en förskjutning vad gäller offentliga och privata sfärer, vilket påverkar journalister och deras yrkesutövande i hög grad.

När journalisterna talar om att de försöker anpassa sitt användande av sociala medier, och tänker på vad de publicerar, är det för att de drivs av de journalistiska ideal som kommer med yrkets ideologi och som Deuze formulerat. Viljan att förhålla sig objektivt och därigenom okontroversiellt även på Internet är tydlig, även om man på Internet tillåts vara mer subjektiv. De anställda journalisterna anpassar sitt användande av sociala medier till sin organisation trots att de hävdar att de i första hand representerar sig själva på Internet. De frilansande journalisterna tänker på ett mer strategiskt sätt gällande sociala medier, och anpassar sig där gentemot eventuella framtida uppdragsgivare, då de inte är direkt kopplade till en organisation.

Journalisterna ser de sociala medierna som en hybrid mellan nöjesforum och marknadsplatser. Ett privat forum för privata angelägenheter men också ett arbetsverktyg och en marknadsplats. Det är ett tecken på den halvoffentlighet som Olsson nämner, där gränsen mellan offentligt och privat har förskjutits som en effekt av digitalisering. Det är en trend som innebär att gränsen blir diffus och att såväl privata som offentliga och professionella yttranden blir synliga för allmänheten.

Journalisterna beskriver en svårighet att bortse från journalistrollen, vilket tyder på att rollen och identiteten fortfarande är mycket stark och sammanbunden. Att de ofta använder journalistrollen som en etikett tyder på att yrkets status förblir stark, trots de-professionalisering och det omtalade förlorade monopolet.

Överlag märks en förskjutning mot ökad subjektivitet. Journalisterna menar att objektivitet och oberoende granskande är mycket viktigt för en journalist men återkommer ofta till att objektivitet är svårt att upprätthålla. Majoriteten ser inga problem med subjektiv journalistik, vilket kan vara en effekt av de egenskaper som kringgärdar medborgarjournalistik, men också en effekt av samhällets förskjutning mot en diffusare gräns mellan privat och offentligt. Det kan även vara en effekt av den ökade personifiering som journalisterna uppfattar att organisationerna och branschen genomgår. Genom en ökad mängd krönikor och journalistiskt publicerad åsiktsjournalistik, vilket Ahlström beskriver, kan synen på subjektiv journalistik påverkas. Vilket i sin tur kan påverkas av den mycket diffusa gräns mellan personligt och offentligt som i dag omgärdar journalisterna, och som de ständigt måste förhålla sig till då de söker definiera och beskriva sin yrkesroll.

6.4 Tipstelefon 2.0 – gärna feedback, svårare att samarbeta

Journalisterna anser att deltagande journalistik är ett bra och önskvärt bemötande av de mediala förändringarna, men de tolkar deltagande journalistik snävare än många

forskare. De vill gärna ha läsarinteraktion men lägger snarare fokus på att de som journalister skall få tips och nya vinklar från läsarna, än att de som journalister skall bjuda in läsarna i den journalistiska processen. De uttrycker en önskan om att interagera mer med läsarna men ser organisationen som en slags mellanhand. De anställda skyller sin dåliga interaktion på organisationen och dess struktur medan frilansarna skyller sin dåliga interaktion på att de inte är kopplade till en organisation. Ansvar för försämrade förhållanden läggs vidare. Man är med andra ord inte skeptisk till att låta läsare delta, men man spekulerar inte direkt i hur det skulle kunna gå till på ett mer praktiskt sätt, förutom via kommentarer och tips. Den ”networked journalism” som Beckett beskriver är inte fulländad. Läsarna bjuds villigt in genom att de får kommentera och skicka in tips, men inte att faktiskt delta, om deltagande tolkas som ”crowdsourcing” eller medborgare som journalister. Bardoel och Deuze vision om en dominerande ”network journalism” har ännu inte blivit verklighet.

Liksom de finska journalisterna i Ruusunoksas studie visar våra svenska journalister ett visst icke uttalat motstånd mot initiativ med deltagande journalistik, eftersom det hotar de traditionella journalistiska idealen. Att det finns ett visst motstånd mot medborgarjournalistik skapar, i förlängningen, ett visst motstånd mot deltagande journalistik. Samtidigt tycks okunskap präglade diskussionen, och en ideal bild av deltagande existerar. Journalisterna verkar dock uppfatta den som relativt realistisk.

6.5 Journalisten står ensam och i grupp

Journalisterna är medvetna om medborgarjournalistikens effekter men nämner snarare förändrad organisationsstruktur och, vilket Anderssons studie bekräftar, kommersiella krafter som anledningar till varför deras arbete är mycket pressat. De anser inte att de själva blir direkt påverkade av medborgarjournalistik. Detta för att organisationen fungerar som en slags mellanhand, vilket främst gäller för de anställda journalisterna. De frilansande journalisterna påverkas mer av medborgarjournalistik eftersom deras arbetspraktiker, till sin karaktär, ligger närmare den skapande medborgaren, vars förmåga att producera text påverkar medieklimatet.

Relationen mellan journalisten och organisationen är intressant att titta på eftersom den påverkas av medborgarjournalistik och ett ökat informationsflöde. Relationen är full av motsättningar. Å ena sidan håller de anställda journalisterna det självständiga idealet mycket högt, å andra sidan nämner de att deras yrkesorganisation är ett slags hinder som gör att de inte kan arbeta och uttrycka sig som de vill.

De påpekar tydligt att deras yrkesroll inte är kopplad till organisationen, men låter ändå organisationen fungera som en mellanhand i flera lägen. I takt med att journalisterna förlorar sitt publiceringsmonopol vänder de sig, som en försvarsmekanism, snarare till de universella journalistiska idealen än till organisationskulturen. Något som Singer, Ruusunoksa och Wiik har konstaterat sker när yrkesrollen utmanas. Denna försvarsmekanism återfinns också hos frilansjournalisterna, som även de vänder sig till en universell ideologi men också antyder att en organisationskultur kan påverka den professionella identiteten. Idealet självständighet är viktigt hos båda parterna men används i högre utsträckning som en skyddsmur hos de frilansande journalisterna.

6.6 Ideologi kontra praktik

Det sker en omdefiniering av journalistrollen, vilket framkommer när journalisterna talar om sin roll som journalister. Denna omdefiniering sker både medvetet och omedvetet.

Journalistrollen kan delas upp i två nivåer: en ideologisk nivå, där ideala värden och en normativ syn på journalistik ryms, och en praktisk nivå, där journalisterna talar om konkreta strategier för bemötande av förändringar. På den praktiska nivån beskriver journalisterna i stor utsträckning sådana verksamheter som vem som helst som producerar underhållnings- eller informationsmaterial kan ägna sig åt, till exempel användning av sociala medier, dialog och att fungera som den som kan ”sortera ut det viktiga och fungera som ett filter”, som respondenten Astrid uttryckte det. På den praktiska nivån handlar det inte om att särskilja sig, eller om att vända sig till nostalgi och universella, abstrakta ideal. Där beskrivs en verklighet.

Journalisterna har inte längre ensamrätt på att publicera material, eftersom kunskapen och verktygen nu finns på flera plan i samhället. Därför vänder sig journalisterna ofta till den ideologiska nivån när de skall beskriva yrkesrollen, trots att ingen av respondenterna drevs av just ideologi när de valde att bli journalister. Det framkommer särskilt då de beskriver sina val; någon ville bli journalist på grund av intresse, en annan på grund av skicklighet med språket. Bilden av den ideala journalisten förefaller vara en bild av någon annan. Detta är ett tecken på att den journalistiska ideologin formas i yrket och i viss utsträckning även genom utbildning och organisationskultur. När ideologin formas av yrket tycks organisationskulturen inte ha en avgörande roll utan yrket betraktas som något som går bortom organisation.

På den ideologiska nivån dominerar vissa värden, vilka lätt kan kopplas till de värden som Deuze listat, vilka kan fungera som en skyddsmur som bygger upp ett vi-och-dom-tänk och bidrar till ett särskiljande.

Men de ideologiska värdena kan också fungera som drivkraft och motivation, vilket Singer och Deuze konstaterat. Vi ser att de ideologiska värdena aktivt sammanblandas och kopplas samman med mer praktiska värden, som rör sig på den praktiska nivån, när journalisterna talar om sin roll. På den praktiska nivån ser journalisterna sin roll som ”hjälpreda” snarare än journalist i traditionell bemärkelse.

För att återkoppla till det teoretiska ramverket ser journalisterna sig som ledarhundar snarare än vakthundar; de inser och återkommer ofta till att det förändrade medieklimatet har fört med sig nya behov och att de inte kan följa de ideologiska värden som kommer med journalistyrket, om de ideologiska värdena inte definieras om. Därför sker en nödvändig omdefiniering. Denna är ofta omedveten, eftersom journalisterna samtidigt lägger stor vikt vid den ”ideala” journalisten. Att journalisterna ser sin nuvarande och framförallt framtida roll som hjälpredor och redaktörer, snarare än traditionella journalister som är först med att publicera, urholkar inte direkt de ideologiska värdena, det skapar i stället nya platser och forum för dem. Dessa värden måste omdefinieras och journalisterna visar genom intervjuerna att de både kan och vill göra så, de inser att det är nödvändigt, även om en ideologisk syn förblir. Denna syn manifesteras främst genom att journalisterna är övertygade om att de fortfarande har en mycket viktig roll att fylla i dagens samhälle, som objektiva och granskande. Denna roll är svår för dem att definiera, men de är trots det övertygade om att den existerar. Den övertygade drivkraften kan i viss mån

vara hämmande men den skapar samtidigt ständigt nya platser för journalistiken; nya former och definitioner som passas in i en ny ordning.

Journalisterna konstruerar, medvetet och omedvetet, en uppfattning om journalistrollen som är anpassad till den förändrade medievärlden; en uppfattning om vad en journalist är och bör vara. Denna anpassade uppfattning bäddas aktivt in i den ideologiska uppfattningen, som bygger upp statusen och särskiljer journalistkåren från andra som skriver. Därför har statusen förblivit intakt.

Att denna anpassade uppfattning är en omdefiniering av journalistrollen märks på diskrepansen mellan vad journalisterna anser att en journalist bör ha för uppgift i samhället, och hur de anser att en journalist bör bemöta de förändringar som har kommit med det ökade informationsutbudet och allas förmåga att publicera.

Respondenten Fia belyser det hela då hon först uttrycker vördnad inför ”riktiga” journalister, med vilket hon menar sådana som granskar och avslöjar missförhållanden. Och sedan kommer in på ett resonemang om att det inte länge går att vara objektiv, att det idealet borde formas om, att journalisten skall jobba för att få människor att kommentera kring något och tror att alla kommer att finna en röst de lutar på i informationsflödet. Flera av de övriga respondenterna uppvisar liknande vördnad inför den ”ideala” journalisten och betraktar journalist som en tung roll utan att egentligen säga sig drivas av granskande och objektiva ideal.

Det finns en diskrepans mellan idealet och verkligheten. Det finns en diskrepans mellan de allt mer verklighetsfrånkopplade och traditionellt klingande värden som journalistyrket har fostrat journalisterna att hålla sig till, och de ideal kopplade till förändringar som diskuteras på ett konkret och praktiskt plan.

Den ideologiska nivån blir mer avlägsen och mer sammankopplad med den praktiska nivån, på samma gång. Journalisterna inkorporerar praktiskt lagda värden med ideologiska värden, varigenom rollen och identiteten formas om och återuppfinner sig själv. Samtidigt existerar en tydlig vilja att hålla fast vid de traditionella ideologiska idealen, att det är viktigt att erbjuda stabilitet i en tid av förändring. Den viljan går stick i stäv med viljan att anpassa sig. Ändå samexisterar de båda viljorna hos journalisterna. Det visar att det finns en vilja att behålla en traditionell bild av journalisten – stabilitet – och en vilja att anpassa sig.

7 Slutsats och diskussion

7.1 Journalisten som självutnämnd guide

Tidigare citerade vi Henry Jenkins: ”Everyone will survive if everyone works together”. Det är ett normativt uttalande som handlar om hur människor som är verksamma i den föränderliga medievärlden bör bemöta förändringar. Den svenska journalistkåren är i allra högsta grad verksam i den föränderliga medievärlden, och den svenska journalistkåren bemöter i allra högsta grad sådana förändringar som kommer med deltagarkultur, medborgarjournalistik och förändrade arbetspraktiker. Den här undersökningen har försökt utreda hur bemötandet kommer till uttryck. Den primära frågeställning som presenteras i undersökningens inledande kapitel lyder:

Hur påverkas yrkesverksamma journalisters professionella identitet och yrkesutövande av medborgarjournalistik, deltagande journalistik och ett ökat informationsutbud? Hur bemöter de förändringarna?

Först och främst kan vi konstatera att de svenska journalisternas arbetspraktiker är starkt kopplade till och påverkade av förändringarna. Deras praktiker visar på en vilja att anpassa sig och en vilja att finnas där även medborgarjournalister finns; på Internet, bloggar, Twitter. En av respondenterna stack ut genom att inte använda sociala medier, varigenom hon stack ut genom hela undersökningen och närde en alternativ och väldigt traditionell uppfattning som inte delades av övriga respondenter, vilka var relativt lika på många plan.

Samtidigt som praktikerna de facto förändras och journalisterna är medvetna om det och förhåller sig till det, präglas diskursen av misstro. Det är dock inte en misstro som får journalisterna att helt vända sig från medborgarnas nya praktiker. Vi kunde tidigt urskilja att journalisterna inte ser sin verklighet i svart och vitt, och att många begrepp och förändringar beskrivs på ett abstrakt sätt.

Vi kunde vidare konstatera att frilansjournalisterna och de anställda är mycket lika i de flesta bemärkelser, men att frilansjournalisterna drivs av en starkare vilja att särskilja sig genom att peka på universella och abstrakta ideal snarare än anpassa sig, eftersom de inte är kopplade till en medieorganisation och påminner om de skapande medborgarna på en praktisk nivå vad gäller form för produktion.

Vår huvudsakliga slutsats är att den professionella identiteten påverkas av medborgarjournalistik och av de strategier som följer i förändringens fotspår, eftersom den blir mer abstrakt, tudelad och svår, för journalisterna själva, att definiera. Den konstrueras av journalisterna, på två nivåer.

Dels en ideologisk nivå, som för med sig sådana ideal och värden som uppenbarligen kommer med journalistyrket och beskriver en traditionell journalist. På den ideologiska nivån fungerar de journalistiska ideal som bygger upp den professionella identiteten som en skyddsmur, som cementerar och bidrar till stabilitet.

Dels en praktisk nivå, där journalisterna är medvetna om förändringarna och formulerar ideala strategier för bemötande av dem. Där fungerar de journalistiska ideal och värden som bygger upp den professionella identiteten snarare som en drivkraft, som driver på anpassning.

Att journalisterna inte är medvetna om hur dessa två nivåer samspelar, eller om hur de skulle kunna samspela, för med sig förvirring och en splittrad yrkesroll. På den praktiska nivån visar journalisterna en anpassningsvilja och en medvetenhet som för med sig optimism; journalisterna anser själva att det finns en plats för journalister även i den förändrade medievärlden, där vem som helst kan tillhandahålla information. Om de traditionella journalistiska idealen och värdena anpassas på en praktisk nivå, i stället för att förbli på den ideologiska och något förlegade nivån, och bäddas in i nya ideal om till exempel deltagande journalistik – då finner journalisterna plötsligt en plats, sin plats. Den är med andra ord inte nödvändigtvis förlorad, men den kräver aktiv anpassning och en aktiv omdefiniering av såväl den professionella identiteten som arbetspraktikerna.

Efter att ha samtalat med åtta journalister, verksamma i förändringens mitt, föds ändå hopp: här finns både nostalgi, förnekelse och misstro mot såväl medborgarjournalister som läsare, men här finns också, hela tiden, en diskurs som visar att journalisterna är medvetna om förändringarna, och villiga att anpassa sig till dem. De formulerar inte anpassningsvilja och strategier svart på vitt, men de visar att de finns, inte minst då de talar om journalistens roll som medborgarens hjälpreda. Det visar att public service-idealet kan förbli starkt, även på den praktiska nivån. Och trots att journalisterna inledningsvis menar att en bra journalist är den som granskar och är objektiv, når de fram till slutsatsen att en bra journalist är den som hjälper, eftersom hjälp behövs.

Utbudet växer, det offentliga rummet expanderar och delas upp, alla kan vara journalister. Informationssamhället kan nog behöva ett par självutnämnda guider. Där finner dagens svenska journalister en omprövad roll.

7.1.1 Förslag till vidare forskning

För vidare forskning skulle det vara mycket intressant att intervjua andra slags journalister, exempelvis journalister som arbetar för tv eller radio, för att få ytterligare information och en bredare undersökning.

Det skulle även vara intressant att studera generationsskillnader inom den svenska journalistkåren, genom att intervjua journalister i olika stadier i sin karriär, från de som precis gått i pension till de som är journaliststudenter. Detta skulle ge en intressant och fördjupad bild av hur journalistyrket kommer att förändras, till vilken grad organisationen påverkar den professionella identiteten och huruvida det finns någon generationskonflikt gällande medborgarjournalistik.

Ytterligare en intressant vinkel är att undersöka hur läsarna uppfattar den förändring som sker, till exempel genom att utreda läsarnas syn på en text producerad av en journalist gentemot en text producerad av en medborgarjournalist. Det är en aspekt som baseras på det som journalisterna i den här undersökningen säger om rädslan för att läsarna skall bli lurade eller förda bakom ljuset.

Litteraturförteckning

Litteratur

Allern, Sigurd, ”Journalistikken og livet etter døden”, i von Krogh, Torbjörn (red.) *#journalistroll: bakgrund till – och debatt om – journalistrollens förändring*, Stiftelsen institutet för mediestudier, Stockholm 2011.

Alström, Börje, ”Från tidningsföretag till marknadsplats för ikoner”, i Hvitfelt, Håkan och Nygren, Gunnar (red.) *På väg mot medievärlden 2020: journalistik, teknik, marknad*, Studentlitteratur, Lund 2008.

Andén, Axel, ”Om amatörer”, i von Krogh, Torbjörn (red.) *Journalistisk kvalitet?*, Stiftelsen institutet för mediestudier, Stockholm 2010.

Andersson, Ulrika, *Journalister och deras publik*, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2008.

Asp, Kent (red.) *Den svenska journalistkåren*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2007.

Asp, Kent, ”En profession på gott och ont”, i Asp, Kent (red.) *Den svenska journalistkåren*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2007.

Asp, Kent, ”Åsikter och ideologier”, i Asp, Kent (red.) *Den svenska journalistkåren*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2007.

Bardoel, Jo och Deuze, Mark, “Network journalism: converging competences of media professionals and professionalism”, i *Australian Journalism Review*, 23:2, 2001.

Beckett, Charlie, ”Om nätverksjournalistik”, i von Krogh, Torbjörn (red.) *Journalistisk kvalitet?*, Stiftelsen institutet för mediestudier, Stockholm 2010.

Bird, Elizabeth S., ”Tabloidization: what is it, and does it really matter?”, i Zelizer, Barbie (red.) *The changing faces of journalism – tabloidization, technology and truthiness*, Routledge, New York 2009.

Bowman, Shayne och Willis, Chris, *We media: how audiences are shaping the future of news and information*, American Press Institute, Reston 2003.

Boyd, Dana M. och Ellison, Nicole, “Social network sites: definition, history, and scholarship”, i *Journal of Computer-Mediated Communication*, 13:1, 2008.

Brante, Thomas, ”Professioners identitet och samhällseliga villkor”, i Selander, Staffan (red.) *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap – professionaliseringens sociala grund*, Studentlitteratur, Lund 1989.

Dahlgren, Peter, "The troubling evolution of journalists", i Zelizer, Barbie (red.) *The changing faces of journalism – tabloidization, technology and truthiness*, Routledge, New York 2009.

Deuze, Mark, "The professional identity of journalists in the context of convergence culture", i *Observatorio Journal*, no. 7, 2008.

Deuze, Mark, "What is journalism? Professional identity and ideology of journalists reconsidered", i *Journalism*, 6:442, 2005.

Djerf-Pierre, Monika, "Journalisternas sociala bakgrund" i Asp, Kent (red.) *Den svenska journalistkåren*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2007.

Domingo, David, Quandt, Thorsten, Heinonen, Ari, Paulussen, Steve, Singer, Jane och Vujnovic, Marina, "Participatory journalism practice in the media and beyond", i *Journalism Practice*, 2:3, 2008.

Edström, Maria, "Journalisternas arbete och utbildning – omstrukturering pågår", i Asp, Kent (red.) *Den svenska journalistkåren*, Institutionen för journalistik och masskommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2007.

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik och Wängnerud, Lena, *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*, tredje upplagan, Norstedts Juridik, Stockholm 2007.

Findahl, Olle, *Svenskarna och Internet 2011*, Stiftelsen för Internetinfrastruktur, Ödeshög 2011.

Gardeström, Elin, *Att fostra journalister*, Daidalos, Göteborg 2011.

Heinonen, Ari, *Journalism in the age of the net: changing society, changing profession*, University of Tampere, Tampere 1999.

Hjort, Mira, Oscarsson, Signe och Szabó, Madelene, *Jättekliv eller tidsfördriv – en studie i hur svenska journalister använder sociala medier som arbetsverktyg*, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2011.

Howe, Jeff, "The rise of crowdsourcing", i *Wired*, 14:6, 2006.

Hvitfelt, Håkan och Nygren, Gunnar, "Konvergens, divergens och mediebegrepp i upplösning", i Hvitfelt, Håkan och Nygren, Gunnar (red.) *På väg mot medievärlden 2020: journalistik, teknik, marknad*, Studentlitteratur, Lund 2008.

Inglehart, Ronald och Welzel, Christian, *Modernization, cultural change, and democracy: the human development sequence*, Cambridge University Press, New York 2005.

Jenkins, Henry, *Convergence culture: where old and new media collide*, New York University Press, New York 2006.

Kushin, Matthew J. och Kitchener, Kelin, "Getting political on social networks", i *First Monday*, 14:11, 2009.

Kvale, Steinar och Brinkmann, Svend, *Den kvalitativa forskningsintervjun*, andra upplagan, Studentlitteratur, Lund 2009.

Lévy, Pierre, *Collective intelligence: mankind's emerging world in cyberspace*, Plenum trade, New York 1997.

Newton, Julianne H., "The guardian of the real: journalism in the time of the new mind", i Zelizer, Barbie (red.) *The changing faces of journalism – tabloidization, technology and truthiness*, Routledge, New York 2009.

Nygren, Gunnar, *Nyhetsfabriken – journalistiska yrkesroller i en förändrad mediavärld*, Studentlitteratur, Lund 2008.

Nygren, Gunnar, *Yrke på glid – om journalistrollens de-professionalisering*, Stiftelsen institutet för mediastudier, Stockholm 2008.

Olsson, Anders R., Ilshammar, Lars och Karlsson, Michael, *Journalistik, nätet och maktens ordningar*, Stiftelsen institutet för mediastudier, Stockholm 2007.

Olsson, Tobias, *Medievardagen: en introduktion till kvalitativa studier*, Gleerups, Malmö 2008.

Papandrea, Mary-Rose, "Citizen journalism and the reporter's privilege", i *Boston College Law School Faculty Papers*, no. 167, 2007.

Petersson, Birgit, *Från journalist till murvel – journalistyrkets professionalisering från 1900 till 1960-talet*, Nordicom, Göteborg 2006.

Russo, T. C., "Organizational and professional identification: a case of newspaper journalists", i *Management Quarterly*, 12:1, 1998.

Ruusunoksa, Laura, "Rearticulating the journalism profession: public journalism and professional reflexivity", artikel presenterad på International Communication Association (ICA) Conference, Chicago, USA 2009-05-21.

Singer, Jane, "Contested autonomy", i *Journalism Studies*, 8:1, 2007.

Singer, Jane, "Who are these guys? The online challenge to the notion of journalistic professionalism", i *Journalism*, 4:139, 2003.

Torstendahl, Rolf, "Professionalisering, stat och kunskapsbas. Förutsättningar för en teoribildning", i Selander, Staffan (red.) *Kampen om yrkesutövning, status och kunskap – professionaliseringens sociala grund*, Studentlitteratur, Lund 1989.

Trost, Jan, *Kvalitativa intervjuer*, Studentlitteratur, Lund 2010.
von Krogh, Torbjörn (red.) *Journalistisk kvalitet?*, Stiftelsen institutet för mediestudier, Stockholm 2010.

von Krogh, Torbjörn (red.) *#journalistroll: bakgrund till – och debatt om – journalistrollens förändring*, Stiftelsen institutet för mediestudier, Stockholm 2011.

von Krogh, Torbjörn (red.) *Journalistisk kvalitet?*, Stiftelsen institutet för mediestudier, Stockholm 2010.

Wadbring, Ingela, Mildner, Anders och Ruth, Arne, *Vad väntar runt hörnet?*, Stiftelsen institutet för mediestudier, Stockholm 2010.

Wiik, Jenny, *Journalism in transition – the professional identity of Swedish journalists*, Institutionen för journalistik, medier och kommunikation, Göteborgs universitet, Göteborg 2010.

Elektroniska källor

Ajour, www.ajour.se, hämtad 2011-12-19.

Prata om det, www.prataomdet.se, hämtad 2011-12-19.

Stora Journalistpriset, www.storajournalistpriset.se, hämtad 2011-12-30.

Svenska Journalistförbundet, *Verksamhetsberättelse*, 2010, www.sjf.se, hämtad 2011-12-22.

Tidningsstatistik AB, *Mediefakta*, <http://www.ts.se/Mediefakta>, hämtad 2011-10-30.

Bilaga 1: Intervjuguide

Informationsfrågor

- Vad heter du?
- Hur gammal är du?
- Har du pluggat till journalist? I sådana fall: var och hur länge?
- Varför ville du bli just journalist?
- Hur länge har du arbetat som journalist?
- Hur ser dina anställningsformer ut?
- Är du med i Journalistförbundet?
- Använder du sociala medier? I sådana fall: vilka?

Tema 1; Yrke: Journalist

- **Beskriv en vanlig arbetsdag.**
 - o Vad består dina arbetsuppgifter huvudsakligen av just nu?
 - o Har det alltid varit så? Om inte: vad för andra journalistiska uppdrag har du haft?
 - o Är du nöjd med din arbetssituation?

Tema 2; Identitet: Journalist

- **När började du kalla dig själv för journalist?**
 - o Vem får kalla sig journalist tycker du?
 - Bör man sätta någon slags gräns för det, finns det något värde i att göra det?
- **Varför behövs journalister?**
 - o Vilket/vilka är journalistens främsta uppdrag?
 - o Vad särskiljer en journalist från andra som skriver?
 - o Vilka värden är viktiga för dig när du skriver journalistiskt?
- **Hur tycker du journalister uppfattas i dag?**

Tema 3; Journalisten i en förändrad medievärld – medborgarjournalistik

- **Vad har du för inställning till att i princip vem som helst kan producera material som uppfattas journalistiskt på Internet i dag?**
 - o Hur upplever du att det påverkar dig och ditt arbete?

- Hur skulle du säga att det påverkar journalistiskt arbete generellt sett? Positivt/negativt?
 - Vilka konsekvenser kan du se komma av det? Positiva/negativa?
 - Hur påverkas det ”journalistiska uppdraget” (värden/normer) av detta? Hot/möjlighet?
- Upplever du att nyheter påverkas av det ökade tempo som den nya teknologin har banat väg för? I sådana fall: hur?

Tema 4. Journalistens strategier i en förändrad medievärld 1: sociala medier, publiken och interaktivitet

- **Hur använder du sociala medier i ditt arbete?**
 - Använder du sociala medier främst i arbetet eller privat?
 - Vilka hör till vilken sfär?
 - Vilka sociala medier kommer du mest i kontakt med i ditt arbete?
 - Har din publikation/de du arbetar för en strategi för sociala medier och för hur journalister ska jobba med dem? Hur påverkar det i sådana fall dig?
 - Hur upplever du att journalister överlag använder och tar till sig sociala medier? Hur kan det påverka ens arbete om man väljer att inte göra det?
 - Känner du att ditt användande av Internet/sociala medier på något sätt begränsas av ditt yrke?
 - Känner du att du kan lägga ifrån dig din roll som journalist på Internet/sociala medier?
 - Anpassar du det du skriver på sociala medier efter din/dina arbetsgivare? Är dina ”tweets privata”, så att säga?
- **Hur påverkas det journalistiska uppdraget (som vi har talat om) av Internet/sociala medier?**
 - Skriver du på något annat sätt på Internet än när du skriver för en tidning? Hur tror du att det påverkar dina journalistiska värden?
- **Vad har du för relation till dina läsare?**
 - Hur mycket respons får du från människor som läser det du skriver? Hur upplever du det?
 - Hur interagerar du själv med dina läsare? Svarar du på kommenterar, mail, etc.?

- Hur påverkar denna interaktion ditt arbete?
- Vad för slags kontakt/relation strävar du efter att ha med dina läsare?
- Upplever du att du granskas av din publik? Hur upplever du det?
- Anser du att den traditionella journalistiken i stort borde involvera läsarna mer eller mindre? Varför?

Tema 5. Journalistens strategier i en förändrad medievärld 2: yrkesrollen på nätet och varumärke

- **Hur vill du uppfattas på Internet/sociala medier?**
 - Vad vill du visa/inte visa av dig själv på Internet? Var drar du ”gränsen”?
 - Hur tror du att folk uppfattar dig om de t.ex. googlar dig? Är det något du tänker på?
 - Framhäver du din roll som journalist på Internet/sociala medier?
 - Marknadsför du dig själv på Internet/sociala medier? I sådana fall hur?
 - Påverkar ditt användande av Internet/sociala medier din position på arbetsmarknaden? Blir den starkare/svagare?
 - Behöver man som journalist tänka på hur man ses utanför den text som blivit publicerad?
 - Upplever du att man som journalist på Internet/sociala medier representerar publikationen eller sig själv i första hand?
- **Uppfattar du att statusen mellan olika sorters journalister skiljer sig åt? I sådana fall hur?**
 - Vilka journalistiska kvalitéer är mest eftertraktade i dag?
 - Hur arbetar din/a tidning/ar för att lyfta fram sina enskilda journalister?
 - Blir journalister mer personifierade i dag? Varifrån tror du i sådana fall att den utvecklingen har kommit?
 - Har det påverkat dig på något sätt?

Avslutande frågor

- Hur tror du att framtiden ser ut för journalistyrket?
- Hur tror du att framtiden ser ut för dig som journalist?